

BİR SÖYLEM OLARAK MİLLİYETÇİLİK

Arş. Grv. Banu ERYILMAZ*

ÖZ

Bu çalışma, milliyetçiliği toplumsal eşitsizlikleri çarpıtan, gizleyen ya da meşrulaştıran bir ideoloji olmaktan ziyade, katmanlı ve hiyerarşik bir entegrasyon modeli inşa eden söylemsel bir oluşum olarak incelemeyi amaçlamaktadır. Milliyetçiliğin, toplumsal eşitlikleri, ulusal kimliğin, ulusal üstünlüğün ve ulusal gücün bir kaynağına dönüştürmeyi amaçlayan, modern yönetim anlayışıyla uyumlu bir örgütlenme biçimi inşa ettiği söylenebilir. Milliyetçilik, etnik, sınıfsal, ırkçı ve cinsiyetçi ayrımları, tek biçimli topluluk ideali doğrultusunda yapılandırılan ulusal entegrasyon sürecinin kurucu unsurları olarak tanımlar. Ancak bu ayrımlar gerçek yurttaş arasındaki farklılaşmayı yalnızca bulandırmaya yönelir. Nitekim eşitlikçi ve homojen topluluk kurgusu, aldatma, bastırma veya gizleme faaliyetinin sonucu olmaktan ziyade, ulusal devletin eşitlikçiliğinin bir yansımasıdır. Bu çalışmada milliyetçiliğin şekilsizliğinin, ulusal devletin eşitlikçi ve tekbiçimli uygulamalarına temel oluşturan siyasal işlevi üzerine odaklanılmaktadır. Bu siyasal işlevin incelemesinden hareketle, milliyetçiliğin, sınıfsal sürece ancak ırkçı ve cinsiyetçi söylemlerle eklenerek istikrar kazandırabileceği sonucuna ulaşılmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Milliyetçilik, ırkçılık, ulus devlet, sınıf, millileştirme süreci

NATIONALISM AS A DISCOURSE

ABSTRACT

This study aims to examine nationalism as a discourse that construct a stratified and hierarchical integration model rather than an ideology that distorts, conceals or legitimizes social inequalities. It can be said that nationalism construct a form of organization aligned with concept of modern governance that aims at transforming social inequalities into a source of national identity, national superiority and national power. Nationalism defines ethnical, class, racist and sexist distinctions as founding elements of national integration process that structures them in line with uniform society ideal. However, these distinctions tend to only blur differentiation between real and “fake” citizens. As a matter of fact, construction of egalitarian and homogenous society is a reflection of egalitarianism of national state rather than a result of deceiving, quelling or concealing activity. In this study, political function shaplessness of nationalism that constitutis a basis for egalitarian and uniform applications of national state is focused. It is concluded that nationalism can provide stability for class structure only by articulating it with racist and sexist discourses according to the examination of this political function.

Keywords: : Nationalism, Racism, Nation-State, class, nationalizing process

* İstanbul Teknik Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi İnsan ve Toplum Bilimleri Bölümü,
e-mail: banumeryilmaz@yahoo.com.

1. GİRİŞ

Küreselleşme süreci bir gayri-millileştirme süreci olmadığı için, devletler arası asimetri ulusal entegrasyon biçimi aracılığıyla inşa edilmektedir. Küreselleşme süreciyle birlikte millileştirme sürecinin ulus ve toplum arasındaki özdeşlik ilişkisine yerleşiklik kazandırarak mikro toplumsal ilişkilere kadar sızdığı söylenebilir. Bu çalışmada, sınıfsal süreç ve millileştirme süreci arasındaki eklemlenmenin nasıl gerçekleştiği sorusuna odaklanılacaktır. Bu soruya yanıt verebilmek için milliyetçilik bir söylemsel oluşum olarak, sınıf ise bir süreç olarak değerlendirilecektir.

İkinci kısımda, milliyetçilikler arasındaki normatif bölünmeleri yapılandıran sınıflandırıcı ölçütlerin, hem milliyetçiliğin ideolojik kabuğunu kıran hem de onu bu kabuğa hapseden çelişkili etkileri üzerine odaklanılacaktır.

Başka bir ifadeyle milliyetçilikler arasındaki bölünmeyi inşa eden milliyetçilik ve iktisadi gelişme kuramları, devlet ve ulus arasındaki yer değiştirmeyi hem olanaklı hem de zorunlu hale getirerek milliyetçiliği ideolojik boyutunun ötesine geçmeye zorlamaktadır. Bu açıdan milliyetçiliğin bir söylemsel oluşum olarak millileştirme sürecini nasıl yönlendirdiği meselesi tartışılacaktır.

Üçüncü kısımda, milliyetçiliğin hem söylemsel bir oluşum olarak inşa edilmesine katkı sağlayan hem de onu sınıfsal eşitsizliği meşrulaştıran bir ideolojiye indirgeyen Markist yaklaşımın ulus-devlet ve millileştirme sürecini nasıl değerlendirdiği ele alınacaktır.

Dördüncü kısımda, Marksist sınıf kavrayışına alternatif olarak sınıf bir süreç olarak tanımlanacak ve millileştirme süreciyle sınıfsal süreç arasındaki eklemlenmenin nasıl gerçekleştiği sorusunun yanıtı aranacaktır.

Beşinci kısımda, bio-politikanın nesnesi olarak kurulan ulusal bedeninin korunması ve geliştirilmesi misyonunu yüklenen ve bu misyon doğrultusunda sınıfsal süreç ve millileştirme süreci arasındaki eklemlenmeyi yöneten ulus-devletin aşama aşama nasıl ulusal devlete dönüştüğünü tartışılacaktır.

2. MİLLİYETÇİLİKLER ARASINDAKİ HİYERARŞİYİ YAPILANDIRAN SINIFLAYICI ÖLÇÜTLERİN SÖYLEMSEL ETKİLERİ

Yurttaşlığa dayalı milliyetçiliğin ulus tasarımı, hukuksal ölçütlere ya da iradi ve gönüllü bir seçimin sonucu olduğu düşünülen ortaklıklara referansla oluşturulur. Buna paralel olarak ulus bir devletin teritoryal sınırlarıyla çakışan ortak bir siyasal sisteme, ekonomiye, yargı sistemine ve vatandaşlık haklarını ve sorumluluklarını dayanak alan kamusal bir kültüre iradi seçimleri doğrultusunda dahil olan bireylerin oluşturduğu sözleşmeye dayalı ve yapay bir birlik olarak tanımlanır (Smith 2002, s.59-60). Vatandaşlık statüsü, hem evrensel insan haklarının hem de bireysel hak ve özgürlüklerin bir uzantısı olarak tanımlanır; ve böylece vatandaşların iradi ve gönüllü katılımlarıyla inşa edilen siyasal bir birlik idealinin tecessümü olan ulus formal eşitliğin, demokratik katılımın ve liberal değerlerin mevkiisi olarak konumlandırılır (Zimmer, 2003,s.175).

Etnik milliyetçilik ise, eskici ya da ilkçi bağılıklar temelinde tanımlanan organik bir topluluk kavrayışı paralelinde, ulusa üyeliği bireysel bir seçim ve hak olarak değil, bireyin ve ulusun yazgısını birleştiren kaderci bir belirleniminin sonucu olarak takdim eder. Böylece ulus, aile, akrabalık ve kabile ilişkilerinin ya da belirli bir soy mitine duyulan ortak inanç temelinde oluşan gevşek dayanışma bağlarıyla ayrıt

edilen modern öncesi toplulukların temsil ettiği bağıllık ve dayanışma biçimlerinin bir uzantısı olarak tahayyül edilir (Smith 2002, s.59-60). Organik ve kolektivist bir ulus kavrayışıyla eklenen milli kimlik ise hem liberal hem de demokratik değerlerle uyumsuz bir üyelik biçiminin ifadesine dönüşür (Zimmer, 2003,s.175).

Bu bakımdan yurttaşlık milliyetçiliği ve etnik milliyetçilik arasındaki ayrım, iyi ve kötü milliyetçilikler arasındaki bölünmeye tekabül eder (Zimmer 2003,s.175). İyi ve kötü milliyetçilikler arasındaki ayrım, Zimmel'e (2003) göre milliyetçiliğin dayatmacı boyutunun liberal ve bireyci formlardaki yerleşikliğini ve milliyetçiliğin söylemsel bir oluşum olarak farklı ideolojiler ve söylemlerle eklenerek gündelik yaşama nasıl sızdığını açıklamayı güçleştirir.

Smith'e göre ise yurttaşlık milliyetçiliği , “yurttaşlık ve onun faydalarının karşılığı olarak sıklıkla etnik topluluk ve bireyselliğin terk edilmesini, etnik dinin özelleştirilmesini ve milli devletin sınırları içindeki azınlıkların etnik kültür ve mirasının marjinalleştirilmesini talep ettiği” için etnik milliyetçilik kadar dışlayıcı ve baskıcı olabilir (Smith, 2002, s.112). Pickel,(2003) bu normatif ayrımın, milliyetçiliği bir ideolojiye ya da doktrine indirgediğine dikkat çeker ve buna alternatif olarak milliyetçiliğin ulusal birlik, ulusal refah, ulusal kimlik, ulusal otantiklik gibi kategorik amaçlarla tanımlanan kapsayıcı bir söylemsel yapı olduğunu öne sürer (Pickel, 2003, s.111-113). Walleri (1978) ise, iyi ve kötü milliyetçilikler arasındaki ayrımın, zayıf ve güçlü devletler, gelişmiş ve bağımlı ekonomiler, azınlık ve çoğunluk uluslar arasındaki hiyerarşiyi yapılandırmayı sağlayan sınıflayıcı kategoriler ve kavramlar üretmeye yaradığını belirtir (Walleri, 1978,s.590-595).

Hellner'e göre milliyetçilik ulusal ve uluslararası entegrasyonu iç/dış düşman ikilisi aracılığıyla yönlendiren söylemsel bir oluşumdur. Buna göre milliyetçilik iç düşman imali aracılığıyla ulusal entegrasyon süreci katmanlaştırır ve bu katmanlaştırma paralelinde devletlerarası hiyerarşiyi ve rekabet normlarını yapılandırır. Nitekim Hellner'e göre millileştirme sürecinden arındırılan bir dünya ekonomisinden, bir dünya devletinden ya da ulusal sınırlardan bağımsızlaşmış sınıflardan, bahsetmek mümkün görünmemektedir (Hellner, 2002,s.314-316). Bu bakımdan, az gelişmiş ve gelişmiş ülkeler/devletler, çevre ve merkez ülkeler, kendine yeterli/özerk ekonomiler ve bağımlı ekonomiler arasında kurulan ayrımlar, aynı zamanda ulusun temsilcisi olarak konumlandırılan devletler arasındaki güç/iktidar asimetrisine işaret etmektedir. Hellner(2002) paralel olarak Balibar(2000) da iyi ve kötü milliyetçilikler arasındaki ayrımı, devletin sembolik iktidar tekeli aracılığıyla millileştirme sürecini toplumsal yaşamın mikro alanlarına kadar yaymasına olanak sağlayan kategorileri, kavramları ve sınıflandırma ölçütlerini yaratan söylem stratejileri olarak değerlendirir (Balibar 2000,s.63-64).

Milliyetçilik kuramlarının normatif kategoriler aracılığıyla inşa ettiği bu tür sınıflandırmaların, milliyetçiliği açıklanması gereken bir söylemsel oluşum olarak değerlendirmeyi güçleştirdiği söylenebilir.

İyi ve Kötü milliyetçilikler arasındaki kurulan karşıtlık ilişkisi temelinde milliyetçilik bir söylem oluşum olarak değil, fakat içeriği bir türlü sabitlenemeyen akışkan bir ideoloji olarak değerlendirilir. Milliyetçilikler arasındaki bölünme, analogi yoluyla farklı söylemlerin oluşturduğu sınıflayıcı kategorilerin ve hiyerarşi temalarının birbirlerinin içine taşınmasına yol açarak, milliyetçiliğin muğlaklığını artırmaktadır (Balibar,2000a,s.63-64).

Balibar'a (2000) göre, dini, ırkçı ve cinsiyetçi söylemler, milliyetçi söylemler arasındaki bölünmeyi taklit ederek kendi içinde ayrışabilmekte ve yine kendi hiyerarşileştirici ve sınıflayıcı kategorilerini ve kavramlarını analogi yoluyla milliyetçi söylemlere aktarabilmektedir (Balibar, 2000a,s. 63-64). Balibar'a (2000) paralel olarak Zimmer (2003) de, milliyetçilik kuramlarının, bu normatif sınıflandırmalar aracılığıyla milliyetçiliğin muğlak görünümü ardındaki dayatmacı ve dışlayıcı söylemsel yapının nasıl oluştuğunu açıklamaktan ziyade, bu yapının inşasına katkıda bulunan yeni hiyerarşi ölçütleri üretmeye yöneldiğini belirtir. Bu bakımdan milliyetçilik kuramlarının normatif ayrımlardan hareketle, milliyetçiliğe ve milli kimlik siyasetine özgü bir terminoloji ve kavram haritası inşa ederek milli kimlik siyasetini ve ulusal öznellik biçimlerini yapılandırılan, söylem stratejileri olarak işlerlik kazandığı söylenebilir¹.

Pickel'e (2003) göre, milliyetçilik, kapsayıcı (generic) bir söylemsel yapı olarak değerlendirilebilir, ancak içeriği, belirli bir bağlamda ilişkisel olarak tanımlanmalıdır (Pickel, 2003,s.106-107). Pickel'in (2003), en önemli hamlesi ise, milliyetçiliğe ilişkin bilimsel literatürü de içinden çıkılmaz hale getiren,(açık ya da gizli) normatif ön kabulleri görünürleştirilmesi ve kendi modelini de bu yolla yanlış kavramsallaştırma ve soyutlama biçimlerinden arındırmasıdır. Pickel (2003) normatif kategoriler yerine milliyetçiliğin süreçsel karakterine odaklanır ve buna paralel olarak küreselleşen çağda daha da ivme kazanan millileştirme mekanizmasının işleyişini açıklamaya yönelir. Bu model çevresinde millileştirme mekanizmasının² hedefi hem ulusal ve ulus-altı sistemlerdeki iktisadi ve siyasi değişimleri hem de bölgesel ve küresel çevreye siyasal ve kültürel entegrasyonu (yeniden) meşrulaştırmaktır (Pickel 2003,s.112-113).

Pickel'e (2003) göre küresel sistemler(uluslar arası topluluk, dünya ekonomisi vs.), bölgesel sistemler (medeniyetler, ekonomik bölgeler, bölgesel örgütlenmeler), ulusal sistemler (devlet, ekonomi, kültür, siyasal toplum, sivil toplum vs) ve ulus-altı sistemler (teritoryal yönetim birimleri, alt kültürler, etnik guruplar, aile vs.) arasındaki entegrasyonun nasıl sağlandığı ve meşrulaştırıldığı sorusuna, ancak spesifik bir biçimde tanımlanan ulusal amaçlar ve ulus tahayyülünden hareketle karşılık verilebilir (Pickel, 2003,s.117). Buna göre, milliyetçilik, hem sistemsel süreklilik,istikrar ve entegrasyon süreçlerini hem de sistemsel değişim,istikrarsızlık ve çözülme süreçlerini, belirli bir ulus tasarımıyla hareketle yönlendiren bir söylemsel oluşum olarak kavranabilir (Pickel ,2003,s.115).

Pickel'e (2003) göre toplumsal entegrasyonun ve siyasal meşruiyetin nasıl sağlanacağı ve tanımlanacağı meselesi, milliyetçiliğin tarihsel süreç içerisinde farklı biçimlerde ve farklı içeriklerde somutlaşan -bir söylem, eylem, ideoloji, duygulanım biçimi ve doktrin olarak- kompleks ve istikrarsız yapısını açığa çıkaran en temel sorudur. Ancak, milliyetçiliğin çeşitli biçimlerine (etnik-yurttaşlığa dayalı, kollektivist-bireyci liberal/muhafazakar/sosyalist vs) ilişkin yapılan sınıflandırmalardan hareketle, entegrasyonu ve meşruiyeti kolaylaştıran ve engelleyen milliyetçilikler arasında kurulan ayrımların, millileştirme sürecinin kompleks yapısına ilişkin bir açıklama düzeyi oluşturmaktan ziyade, milliyetçi ideolojilere tutarlılık kazandıran söylem stratejileri olarak işlev gördüğünü öne sürer (Pickel, 2003,s.113-117).

1 İyi ve kötü "huylu" milliyetçilikler arasındaki ayrımı, farklı kutupsal ikilikler ve hiyerarşileştirici sınıflandırmalar aracılığıyla sofistike bir biçimde yapılandıran bazı çalışmaları şöyle sıralayabiliriz; Batı ve Doğu milliyetçilikleri arasındaki ayrım için bkz.Kohn (1994); Etnik ve Yurttaşlık Milliyetçilikleri arasındaki ayrım için bkz. Smith(1991) ve Greenfeld (1992);Organik /Belirlenimci ve Siyasal/Gönüllü ulus kavrayışları arasındaki karşıtlık için bkz.Renan (1995).

2 Bu mekanizmanın içerisine bilinçli olarak ulusal kimliği, hareketleri ve ideolojileri tanımlayan ve onları projeler ve gündemlerle ilişkilendiren bireysel ve kolektif aktörlerin eylemleri de dahil edilmelidir (Pickel ,2003, s.112-113)

Pickel'e paralel olarak Hellner(2002) Shulman (2000) ve Walleri(1978), de, ulusal refahı ve ulusal zenginliği arttırma ya da ulusal birliği, ulusal kimliği ve ulusal özerkliği koruma amaçları doğrultusunda siyasal, iktisadi ve kültürel milliyetçilikler arasında bir sınıflandırma yapılabilsede, bu sınıflayıcı ölçütler temelinde milliyetçilikler arasında bir hiyerarşi oluşturmanın mümkün olmadığını belirtir (Hellner ,2002; Shulman ,2000; Walleri, 1978)³.

Milliyetçilik, "ulusu toplumdaki sömürüyü ve eşitsizliği gözetmeksizin derin bir kardeşlik bağıyla kenetlenen tekbiçimli bir topluluk (Anderson 2006:7)" olarak tanımlar. Milliyetçiliğin baskıcı ve özgürleştirici boyutları arasındaki ayrım, milliyetçilik tek biçimli bir topluluk idealine, eşitsizliği ve farklılığı bastırarak mı, gizleyerek mi yoksa gerçekten farklılığı ortadan kaldırmadan eşitsizliği sınırlandırarak mı ulaştı? sorusuna verilen farklı karşılıklar temelinde inşa edilir.

Ancak bir ideoloji olarak milliyetçilik, sınıfsal,ırka ve toplumsal cinsiyete dayalı bölünmelerin içerdiği eşitsizliklerin, homojen ve eşit bir topluluk tasarımıyla nasıl uzlaştırılacağı meselesine ilişkin bir soru sormaz. Bu soruyu, ona milliyetçilik kuramları yöneltir ve milliyetçiliğin bir ideoloji olarak vereceği açık bir yanıt olmadığı için, bu çelişki farklı biçimlerde ifade edilerek varlığını korur.

Dolayısıyla milliyetçilik kültürel, etnik, ırkçı ve sınıfsal çelişkilere rağmen hayali bir kardeşlik ve yoldaşlık bağına nasıl inşa ediyor sorusu yerine, bu ayrımlardan ve çelişkilere hareketle nasıl bir temsil biçimi ve dil yaratıyor sorusunu sormak, milliyetçiliğin hem söylemsel kuruluşunu, hem de süreçsel karakterini ortaya koymayı sağlar. Bu da, milliyetçiliğin ideolojik ve retoriksel boyutunun ötesine geçmeyi gerektirir. Milliyetçiliğin bir söylemsel oluşum olarak millileştirme sürecine nasıl dahil olduğu meselesi değerlendirilmeden önce, Marksizmin milliyetçilik, devlet ve sınıf kavrayışının, sınıfsal süreç ve millileştirme süreci arasındaki eklemelenmeyi açıklama gücünü kaybetmesinin nedenleri ele alınacaktır.

3. MARKSİST SINIF, ULUS-DEVLET VE MİLLİYETÇİLİK ANLAYIŞLARININ AÇMAZLARI

Küreselleşme çağında, sınıf siyasetinin ve milliyetçi ideolojinin siyasal çatışma ve uzlaşma süreçlerinin ne tözsel ne de biçimsel örgütlenişi üzerinde yönlendirici bir etki yaratamadığı ve bu nedenle siyasal iktidar analizindeki merkezi konumlarını kaybettiği kanısı, gittikçe güçlenen paradigmatik bir kabule dönüşmektedir.

3 Pickel(2003) çalışmasında, iktisadi milliyetçilik ve iktisadi liberalizm arasında bir karşıtlık olmadığını, aksine iktisadi liberalizmin, iktisadi milliyetçiliğin bir çeşidi olduğunu vurgular (Pickel 2003,s.106).

Hellner,iktisadi milliyetçiliği temellendiren Listyen ekonomi-politiğin, bir iktisat doktrini değil fakat, ulusal amaçlar doğrultusunda yönlendirilen bir entegrasyon modeli inşa ettiğini öne sürer (Hellner, 2002,s.323). Listyen ekonomi-politikte, üretici güçler kavramı geniş anlamıyla sermayeyi tanımlamak için kullanılmaktadır. Listyen yaklaşımda, bir ulusun sahip olduğu sermaye üç farklı kategoriye göre bölünmektedir; doğal sermaye(denizler, nehirler, toprak, yer altı kaynakları vs), maddi sermaye (üretim sürecinde doğrudan ya da dolaylı olarak kullanılan hammaddeler, makineler, malzemeler/aletler vs), mental/zihinsel sermaye (beceriler, eğitim, endüstri, girişim, ordular, deniz gücü ve yönetim). Devlet bu üç tip sermayenin arasındaki kombinasyonu ulusal gücü, ulusal zenginliği ve ulusal özerkliği arttırmak amacı doğrultusunda düzenlenmelidir (Levi-Faur,1997,s.365-367). Nitekim Listyen-ekonomi politikte, uluslararası ekonomiye avantajlı bir konumda entegre olabilmenin koşulu, (hem sembolik hem de maddi anlamda) ulusal sınırların, farklılığın ve üstünlüğün kaynağına dönüştürülmesidir.(List, 1968,s.140-145). Shulman da iktisadi milliyetçiliğin hedefinin ulusun ya da onu temsil eden devletin gücünü ve refahını arttırmak olduğunu belirtir ve bu amaçlara ulaşmak için merkantalist, korumacı ya da liberal siyasalar takip edebileceğini vurgular (Shulman, 2000, s.367).

Aslında gerek sınıf siyasetinin gerekse milliyetçiliğin iktidar analizindeki merkezi önemlerini kaybettiği iddiası büsbütün yersiz değildir, aksine modernist, devlet-merkezci, toplum-merkezci ve Marksist yaklaşımları kısmen temellendiren kutupsal, yalıtık, tarih dışı, indirgemeci kavramsallaştırma ve modelleme biçimlerinin ulus-devleti, sınıfsal süreci ve milliyetçiliği açıklamakta gittikçe yetersiz hale geldiğine işaret etmektedir.

İktisadi milliyetçiliği, az gelişmiş ekonomilerle, zayıf devletlerle, otoriter yönetimlerle, yabancı düşmanlığıyla, üretkenlik ve verimlilik normlarıyla uyumsuz bir iktidar şemasıyla, militarizm ve savaş ekonomisiyle beslenen bir ulusal iktidar/güç anlayışıyla, ticaret savaşlarıyla, uluslararası istikrarı tehdit eden korumacı, izalasyonist ve saldırgan dış politika uygulamalarıyla özdeşleştiren yaklaşımların, maddi ilişkilere sembolik bir derinlik kazandıran millileştirme sürecinin kompleks yapısını göz ardı ettikleri söylenebilir. Özellikle iktisadi gelişme literatüründe, geleneksel siyasal iktidar yapısının ve dünya ekonomisiyle bütünleşmeyi engelleyen rekabetçi olmayan üretim sistemlerinin sürdürülmesine meşru bir dayanak sağlayan iktisadi milliyetçilik, küresel ekonomiye entegrasyonu kolaylaştıran iktisadi liberalizmin karşıtı olarak konumlandırılır. İktisadi gelişme modellerinin olumsuz kutbunu inşa etmek amacıyla sıklıkla iktisadi milliyetçiliğin ulusal kalkınma ve ulusal refah bakımından yarattığı olumsuz etkiler analiz edilir⁴. İktisadi milliyetçiliğin yalnızca, baskı, dışlama ve çatışma terimleriyle analizi, öncelikle milliyetçiliğin modern bir ideoloji ve entegrasyon biçimi olduğunu yadsımaya götürür.

Milliyetçilik kuramları ya da iktisadi gelişme modelleri kadar, Marksist modellere de hiyerarşileştirici normatif şemaları ve kutupsal kavramsallaştırmaları hem muhafaza etmekte hem de inşa etmektedir. Marksist yaklaşımların, maruz kaldığı indirgemecilik ve determinizm eleştirileri bu bağlamda anlam kazanmaktadır zira hegemonik yapı, işlevsel/yapısal gereklilik gibi nosyonlar, Marksizmin can alıcı önemdeki işlevini- sömürünün bilgisini üretme işlevini- yerine getirmesini zorlaştırmaktadır.

Bu kısımda Marksizmin güçsüzleşmesi ve milliyetçiliğin gittikçe aşına olanın içinde kayıtlı hale gelerek her yere sızabilen bir akışkana dönüşmesi arasındaki ilişki ele alınacaktır. Marksizm, ulus-devlet, sınıf ve milliyetçilik arasındaki ilişkiyi değerlendirirken, daha ziyade sınıfları siyasal özneler olarak inşa etmekle meşgul olduğu için, iktisadi milliyetçiliği ve millileştirme mekanizmalarını, sömürü ve tahakküm nesnelerini inşa eden bir söylem oluşum olarak görmeyi sistematik bir biçimde reddettiği söylenebilir. Marksizmin, milliyetçiliğin, ulusal öznellik kurgusuna yönelttiği eleştiriler, her ne kadar ideolojik boyutuna dair bir açılım getirmekteyse de, millileştirme mekanizmasının işleyişini görünürleştirmekten, ziyade gölgelemeye yaramaktadır. Nitekim, Marksizmin sınıf, devlet ve ulus kavrayışına kısaca değinmek milliyetçiliğin indirgemeci bir şemaya nasıl hapsedildiğini göstermek açısından yararlı olabilir.

Marx, devlet ve ulus inşası sürecini sınıfsal süreçle karşılıklı olarak değerlendirir. İdari merkezileşme, yasal/eşitlik ve iktisadi yoğunlaşma arasındaki ilişkiyi şöyle ifade eder:

4 İktisadi milliyetçiliğin ekonomik gelişme üzerindeki etkilerini inceleyen çalışmalar için bkz. Johnson(1967), Kahan(1967), Weiss(1967), Dernberger(1967), Nash(1967).

Burjuvazi üretim araçlarının, mülkiyetin ve nüfusun dağılımını gittikçe ortadan kaldırıyor. Nüfusu bir araya getirip, üretim araçlarını merkezileştiriyor ve mülkiyeti az sayıdaki insanın elinde yoğunlaştırıyor. Bunun kaçınılmaz sonucu ise siyasal merkezileşme oldu.Çıkarları,yasaları, hükümetleri ve gümrükleri farklı , bağımsız hemen yalnızca ittifakları olan eyaletler ,tek ulus,tek hükümet, tek yasa , tek ulusal sınıf çıkarı, tek gümrük sınırları içine sıkıştırıldı (Marx, 2008, s.34).

Marx'a göre idari merkezileşme, iktisadi yoğunlaşma ve formal eşitlik, hiç bir biçimde bir sınıfın diğeri üzerindeki baskını ortadan kaldırması anlamına gelmese de, devletin sınıflar üstü meşruiyetine dayanak oluşturur. Marx, Hegel'in devlet ve bürokrasi kavrayışından hareket ederek, aşkın bir egoizmle donatılan atomlaşmış bireyler arasındaki çıkar çatışmalarından arındırılan devletin, kendini sınıflar üstü ve onlardan bağımsız, yabancı bir güç olarak nasıl kurduğuna odaklanır (Thomas 1994,s.93).

Mülkiyetin,işbölümünün ve üretim ilişkilerinin iktidar ilişkilerine dışsal olarak kurgulanması nedeniyle atomlaşmış bireylerle devlet arasında kurulan tek siyasal ilişki biçimi vatandaşlık bağıını temel alır. Devlet, yasal fiziksel şiddet tekeli aracılığıyla baskının, şiddetin, sansürün ve siyasal zorun nesnelere inşa edildiği bir alandır. Vatandaşlık hak ve sorumluklarından hareketle tanımlanan siyasal öznellik biçimi ise devlet tahakkümünün nesnesidir. Nitekim bireyler, yabancılaşma sürecini derinleştiren hukuksal söylem aracılığıyla, sınıfsal kimliklerinden soyulur ve soyut, evrensel ve yasalar özneler olarak konumlandırılır (Thomas, 1994,s.93-95).

Bu bağlamda milliyetçiliği, devletin tekleştirici kimlik kurgusuyla ve tekbiçimli temsil sistemiyle yapılandırdığı yabancılaşma siyasetinin, hem bir uzantısı hem de ona yönelik bir tepki olarak değerlendirir (Cocks, 2002,s.27-29). Anderson ve Marx'ın milliyetçilik kavrayışı büyük ölçüde örtüşmektedir. Milliyetçilik her ikisi içinde, gerçeklik/sahtelik karşıtlığı üzerinden tanımlanamaz. Milliyetçilik, hayal etmeyle, kurguyla ve yaratıcılıkla ilişkilidir; ve içinde tesadüf kadere dönüştüren ve acıyı, eziyeti protesto eden mesajlar taşır. Hem Marx hem de Anderson milliyetçiliği,dinin seküler bir uzantısı olarak tanımlar. Bununla birlikte Marx, Anderson'a göre karamsardır; milliyetçiliğin, kurtuluş çağrısını sahiplense de insanları özgürleştiremeyeceğini düşünür. Kurtuluş çağrısı, aynı zamanda devletin yabancı bir güç olarak konumlanışına bir tepkidir; Marx buna, insanların birliğini temsil eden onlara yabancı bir gücün -devletin- gündelik yaşamdan soyutlanan -"o yabancı güce tabi olan"- bireylerin ilahi birliğiyle aşılması der. (Cocks, 2002,s.27-37).

Paul Wetherly (2007)"Marxism and State" adlı çalışmasında, Marksist devlet anlayışının yapısal ve araçsal boyutlarını analitik bir biçimde incelemeyi amaçlar. Marx'ın devlet kavrayışını takip eden çalışmalarda ise, devlet, ya yapısal ve araçsal yaklaşımlar arasında bir senteze ulaşarak ya da her iki yaklaşım arasında kutupsal bir ilişki kurularak incelenir. Wetherly, araçsal yaklaşım ve yapısal yaklaşım arasındaki ilişkinin bir karşıtlık ilişki olarak ele alınmaması gerektiğini,ancak bu iki yaklaşımın analitik olarak birbirlerinden ayrılabilceğini belirtir. Devlete ilişkin araçsal ve yapısal yaklaşımlar, hem Marksist hem de Marksist olmayan yazarların aralarındaki tartışmaların ürünü olarak gelişmiştir (Wetherly, 2007,s.26-27). Wetherly, araçsal yaklaşımı, Jessop, Poggi, Barrow, ve Milliband'dan hareketle değerlendirir. Jessop(1990), halihazırdaki sınıfların devlet aygıtlarını kendi lehine kullanmayı hedefleyen geçmişteki sınıfların mücadeleleri sonucunda oluşan yapılaşmış iktidar ağından hareketle ve onu dönüştürerek eylemek zorunda olduklarına işaret eden yapısal seçicilik kavramı yerine stratejik/olumsal seçicilik kavramını önerir. Jessop, Poulantzas'ın somut toplumsal deneyimlere, üretim ilişkilerinden hareketle sınıfsal tutarlılık kazandırma amacı taşıyan yapı kavramının, spesifik, çoğul ve çelişkili sınıf pratiklerini açıklamakta karşılaştığı güçlüğü, strateji kavramıyla aşmaya çalışır Jessop,

devletin kurumsal ve tözel birliğinin, kapitalist üretim sisteminin yapısal tutarlılığının ya da yeniden üretim gereksiniminin bir işlevi olarak açıklanamayacağını belirtir. Devleti,-sınıfsal, sınıfsal olmayan ve sınıf ilgili- siyasal güçler arasındaki mücadelenin yoğunlaştığı bir alan olarak tarif eder. Sınıf ilgili ve sınıfsal olmayan mücadelelerin, sınıfsal mücadeleler aracılığıyla dolaymlandığını belirtir. Bununla birlikte devletin, ancak kapitalist sermaye birikimi için uygun koşulları yarattığı ve sürdürdüğü ölçüde kapitalist bir devlet olarak nitelendirilebileceğini öne sürer. (Jessop, 1990,s. 69-75).

Bu somut içeriğinin dışında, kapitalist üretim sisteminin işleyişinden veya gereksinimlerinden hareketle kapitalist bir devlet formunun varlığından söz edilemeyeceğini vurgular. Devlet iktidarı, belirli bir form içinde temsil edilen siyasal güç dengesinin etkisi olarak ele alınmalıdır. Siyasal güç dengesine ancak farklı stratejilere ve projelere bağlı olan siyasal mücadeleler aracılığıyla ulaşılır. Stratejiler ve projeler belirli çıkarları ve hedefleri tanımlayan ve birbirine eklemleyen hesaplama biçimlerini gerektirir. Devlet kurumlarını yönlendirmeyi hedefleyen siyasal mücadeleler (sınıfsal ,sınıf ilgili ya da sınıfsal olmayan biçimleri de içerecek biçimde) de belirli stratejiler ve projeler temelinde yürütülür (Jessop, 1990,s.69-75).

Nitekim devlet bazı stratejilere ve projelere daha açık diğerlerine ise daha kapalı olan bir kurumlar seti olarak kavranır. Jessop'a göre, modern devletin trajedisi, devlete ilişkin siyasal kurgunun siyasal gerçeklik tarafından kesintiye uğramasıyla sahne koyulur. Modern devlet ne yöneticinin şahsıyla ne de yönetilenlerle eşitlenemeyen soyut bir güç uzamı içinde konumlandırılır ve buna bağlı olarak onu oluşturan farklı kurumlar tutarlı bir bütünlüğe sahipmiş gibi tasarlanır (Jessop 1990,s.361).

Bratis,(2002) Jessop'un devleti kurumlar seti olarak tanımlayan yaklaşımının, devletin sembolik boyutunun analizini güçleştirdiğini öne sürer. Belirli bir devlet kavramına ya da kategorisine dayalı olmayan hiçbir devlet deneyimi ya da kurumsal işleyiş olmadığını öne sürer. Bratis'e göre devlet, öncelikli olarak devleti devlet olmayandan ayırt eden kategorik bir kimliğe sahiptir ve bu kimlik aynı zamanda toplumun içerisi ve dışarısı arasındaki ayrımı da yapılandırır. Devlet kimliği, ayrıca iktidarın farklı biçimlerini (siyasi, iktisadi, toplumsal, kültürel, sembolik) ve etkilerini (disipline edici, yönlendirici, emredici, yasaklayıcı, bireyleştirici, faydayı/hazı kışkırtan, baskıcı vs) kompleks,ilişkisel ve parçalı bir biçimde yapılaştıran toplumsal ayrımları(sınıfsal, etnik, ırka ve toplumsal cinsiyete dayalı ayrımlar) sürekli olarak farklı temsil düzeylerinde yeniden tanımlayarak kendi spesifikliğini ve farklılığını işaretler (Bratis, 2002,s.250-255).

Poggi ve Barrow, araçsal yaklaşımı benimsemekle birlikte, Jessop'tan farklı olarak kurumlar ve aktörler arasındaki ilişkiyi, farklı iktidar formlarının ve bunların karşılıklı olarak birbirlerine dönüşümünü zorlaştıran ya da kolaylaştıran kaynakların(ya da sermaye biçimlerinin) analizine dayanarak tanımlar. Nitekim farklı iktidar biçimlerinin (siyasal, kültürel, iktisadi vd.) karşılıklı olarak birbirlerine tercümesinin mekanik bir süreç olmadığı vurgulanır. Barrow'a göre, devletin belirli bir siyasal gücün çıkarlarını temsil eden bir aracı olarak konumlandırılması, farklı iktidar kaynaklarına sahip olan gurupların bunları aynı zamanda siyasal iktidar kaynağına dönüştürmesiyle mümkündür. Bu yaklaşıma göre, bireyler kültürel, siyasal ve iktisadi alanı kompleks bir iktidar ağı olarak ören temel kaynakların kontrolü (bilgi,mülkiyet vb) aracılığıyla edindikleri otorite konumdan hareketle kurumları yönetir ve denetler (Wetherley, 2007,s.32-33).

Barrow ve Milliband, sınıfları, iktisadi kaynakların kontrolüne ve yoğunlaşmasına referansla tanımlar. Milliband, siyasal seçkinler ve üst sınıflar arasındaki asimetric bağımlılık ağlarını somutlaştırarak devlet kurumlarının sınıfsal önyargıyı nasıl ürettiğini göstermeye çalışır. (Barrow, 2002,s.17-22).

Milliband, devletin istikrarı sağlama ve toplumsal düzeni koruma işlevlerine vurgu yapar.Sınıf çatışmalarının dizginlenmesinde ve yönetiminde devletin sınıflar üstü bir birim olarak temsili stratejik önem taşımaktadır. Nitekim hükümet yansız ve bağımsız bir taraf olarak toplumsal çatışmaya müdahale eder ve amacı bir tarafın diğerine üstünlüğünü sağlamak yerine aralarındaki çatışmayı uzlaşsalsal bir düzeyde denetim altına almaktır. (Milliband, 1969,s. 83).

Wetherley, Milliband'ın ve Barrow'un sınıfsal yaklaşımını, iktidar analizi için yetersiz bulur. Wetherley'e göre, sermaye yoğunlaşmasının sonucunda bir sınıfın kendini yönetici bir sınıf olarak kurabileceği düşüncesi, iddia edilen aksine, sermaye ve iktidar biçimleri arasındaki ilişkinin mekanik terimlerle tanımlandığının göstergesidir (Wetherley, 2007,s. 41).

Marksist yapısalcı yaklaşım,ise devleti, kapitalizme özgü sistemik bir mantıktan, hegemonik bir yapı kavrayışından ya da kapitalist üretim sisteminin merkezi ve belirleyici konumdan hareketle kavramsallaştırır (Gibson ve Graham, 1992,s.111-112). Yapısal yaklaşımı benimseyen Marksistler arasında Poulantzas'ın ortaya koyduğu çalışmalar ağırlıklı bir yer işgal etmektedir. Poulantzas, devleti bir kurumlar seti olarak tanımlar ve devletin iktidarını ele geçirme mücadelesinin anlamsızlığına dikkat çeker. Devlet kendi rasyonalitesi, kaynakları ve yaptırım araçlarıyla donatılmış bir özne olmaktan ziyade, sınıfsal mücadelenin nesnesidir. Buna göre, iktidara sahip olan devlet değil sınıflardır ve devlet aygıtları aracılığıyla etki gösteren şey, sınıfsal iktidardır. (Codato ve Persinotto 2002:63)

Poulantzas, devletin sivil toplumdan özerkliğini, kapitalist üretim sisteminin yapısal bir sonucu olarak ele alır. Kapitalizmin, devlet ve piyasa arasında kurulan dışsal ilişkiyi dayanak alarak sömürü ilişkilerini apolitik bir görünümle toplumsal alanın her düzeyine yayabildiğini vurgular. (Poulantzas, 2004,s. 23)". Buna paralel olarak devleti, olumlu iktidar şeması dahilinde değerlendirir ve sömürü ilişkilerinin bu şemanın bir parçası olduğuna işaret eder.

Devleti saltıklıkla baskı yasak ve ideoloji-gizleme kategorileri içinde kavramak ister istemez rızanın nedenlerini öznelştirmeye ve bu nedenleri de kah aldatma bağlamında ideolojiye, kah baskı arzusu ve efendi sevgisinin içinde konumlandırmaya götürür. Oysa faşizm bile bir dizi olumlu önlem almak zorunda kaldı ama bu, tam tersine kitlelerin giderek artan biçimde sömürülmesine son vermedi. (Poulantzas, 2004,s.35).

Kalvas'a (2002)göre, Poulantzas'ın iktidar anlayışı, klasik marksizmden hem önemli bir kopuşu hem de geriye kaçışı simgeler.Otoriter devletçilik kavrayışı paralelinde, iktidar bir mübadele nesnesi ve meta olmaktan çıkarılır. Kalvas'a göre, Poulantzas, yasanın soyut ve halk egemenliğine dayalı meşruluğunu yerinden eden teknokratik ve uzmanlık bilgisine dayalı normatif ve somut kuralların hakimiyeti ve toplumsal yaşamın mikro alanlarına kadar sızan ve yayılan etkisi, şiddet/baskı uygulamasının hukuksal ve hukuk dışı boyutlarının(yeni sorgulama prosedürleri, yeni yasal öznellik biçimleri, yeni kayıt altına alma ve gözetim teknikleri) devlet eliyle örgütlenmesiyle sınıfsal ön yargıyla uyumlu baskı ve

yaptırımların yoğunlaşması, gibi süreçlere vurgu yaparak Foucault'dan ödünç aldığı iktidar şemasının⁵ sınıf ilgili boyutunu görünür kılar (Kalvas, 2002,s.123-130). Nitekim, Poulantzas, önemli bir kopuşla iktidarı meta/mülk döngüsünden kurtarır fakat, sonrasında devlet egemenliğini ve iktidarını sınıf iktidarının bir fonksiyonuna indirgeyerek hızla klasik marksizme geri döner (Kalvas, 2002,s.123-130).

Poulantzas'a göre, ulus-devlet, ulus halkın yönelimini temsil ederek,onu birleştirir ve bireyselleştirir ve böylece ona hedeflerini gösterir. Modern devlet normlar koyarak zamanı denetler ve tarihsel zamanların ardışıklığını yönetir. Nitekim kendi meşruiyetini bu ardışık temellerde bulur. Öyle ki "bu devlet ulusu yürüyüş halinde örgütler ve böylece ulusal geleneği bir haline geliş sürecinin uğrağı yaparak ulusal halkın belleğini biriktirerek tekelleştirmeye yönelir (Poulantzas, 2004,s. 126-127)." Poulantzas, ulusal hudutları hem maddi hem de sembolik bakımdan, denetlenebilir tahakküm nesnelere, milliyetçiliğin diliyle ifade etmek gerekirse "iç düşman"ları, oluşturmanın bir stratejisi olarak kavrar.Böylece,ötekileri ve farklılığı ezmek için bireyselleştiren, hücreleştirmek ve türdeşleştirmek için bölen iktidarın teknolojisine uzamsal bir derinlik kazandıran ulusal sınırlar⁶ ,iç düşman inşasını hakim olan ve tabi olanlar arasındaki bölünmenin bir fonksiyonu haline getirir.

Hudutlar koymak bunların yerini değiştirebilmekle aynı şey olmaktadır. Bu uzamsal matris üzerinde yalnızca türdeşleştirme, özümseme ve birleştirme aracılığıyla , yalnızca yine yönelimsel olarak sonsuza kadar yaygınlaşabilir kalan içerinin sınırlamasıyla ilerlenebilir. Dolayısıyla bu hudutlar ancak, onların aşılması söz konusu olduğu andan itibaren-sermaye mallar- için- bir ulusal toprağın hudutları olarak konmuştur (Poulantzas, 2004,s.126-117).

Sonuç olarak Marksizmde milliyetçilik, hakim sınıflara, ulusal (iç)sınırlardan hareketle tutarlılık kazandıran hegemonik bir ideoloji olarak konumlandırılır. Bununla birlikte milliyetçiliğin, ulusal (iç) sınırları nasıl inşa ettiği sorusuna, üretim sisteminin yapısal gereklilikleri üzerinden bir karşılık oluşturulur. Böylece gerek sınıf gerekse de millileştirme mekanizmalarının işleyişi süreçsel karakterinden arındırılır. Milliyetçiliğin, yabancılaşma siyasetinin tecessümü olan bir ideolojiye indirgenmesiyle söylemsel yapısı göz ardı edilir. Diğer alt başlıkta, milliyetçiliğin söylemsel bir oluşum olarak millileştirme sürecine nasıl dahil olduğu incelenecektir.

4. SÖYLEMSEL BİR OLUŞUM OLARAK MİLLİYETÇİLİK VE BİR SÜREÇ OLARAK SINIF

Bu alt başlıkta, Marksizmin indirgemeci sınıf ve ulus kavrayışına alternatif olarak milliyetçiliğin, kapitalizmin yapısal gereksinimlerini karşılamaya yönelik bir ideoloji olarak değil, fakat bir söylemsel oluşum olarak millileştirme sürecini nasıl yönlendirdiği sorusuna odaklanılacak.

5 Foucaulta göre, İktidar elde edilen, koparılan ya da paylaşılan,korunan ya da elden kaçan bir şey değildir; iktidar sayısız noktadan çıkarak eşitsiz ve hareketli ilişkiler içinde işler. İktidar ilişkileri başka tür ilişkiler- ekonomik süreçler, bilgi ilişkileri, cinsel ilişkiler-göre dışsallık konumunda değildir;onlara içkindir, bu bağıntılar iktidar içinde oluşan bölünüm,eşitsizlik ve dengesizliklerin dolaysız sonuçlarıdır ve buna karşılık onlar da bu farklılaşmanın iç koşullarıdır; iktidar ilişkileri basit bir yasaklama ya da sürdürme rolü olan üst yapı konumunda yer almazlar; var oldukları yerde doğrudan üretici bir rol oynarlar (Foucault, 2007b,s.73).

6 Ulusal sınırların inşasında devletin sembolik iktidarının kurucu rolünü değerlendiren antropolojik bir çalışma için bkz.Donan ve Wilson (2002).

Pickel (2003), millileştirme sürecini milliyetçiliğin tanımladığı ulusal amaçlar ve ulus tasarımı doğrultusunda yönlendirilen ve ulusal/ uluslararası düzeyde yürütülen bir entegrasyon süreci olarak kavramsallaştırır. Pickel(2003),Shulman(2000) ve Walleri'ye(1978) paralel olarak Balibar da milliyetçiliğin bir söylemsel oluşum olarak millileştirme sürecini nasıl yönlendirdiğine odaklanır.

Balibar'a göre entegrasyon biçimlerinin ve meşruiyet söyleminin, ulusal(iç)-hem sembolik hem de teritoryal sınırlardan- sınırlardan hareketle yönetimi, millileştirme sürecinin ayrıt edici karakterini ortaya koyan, bir başlangıç noktasıdır (Balibar,2000a,s. 63-64). Ulusal-iç- sınırları kuran bir söylemsel oluşum olarak milliyetçilik, millileştirme sürecinin (yeniden) inşasında son derece önemli bir rol üstlenmektedir. Wallerstein'e (2000) göre ulusal -iç- sınırların inşası temelde, toplumsal ayrımları (sınıfsal,etnik,statüye, ırka ve toplumsal cinsiyete dayalı ayrımları) ulusal amaçlar ve ulus tahayyülü paralelinde tanımlanan ulusal -iç-sınırlara dönüştürme ve bir denetim ve tahakküm nesnesi haline getirme işlemidir (Wallerstein,2000c, s.137-140 ve Wallerstein,2000b, 95-102). Wallerstein,'e paralel olarak Balibar iç sınırların inşasının, farklılıkların silinmesiyle özdeş olmadığını belirterek, şöyle yazar;

Ama (ulus devlet) bunu bütün farklılıkları ortadan kaldırarak değil, bu farklılıkları “biz” ve “yabancılar” arasındaki üstün gelen azalmamış gibi yaşanan bir sembolik farklılık haline gelecek şekilde görelileştirerek ve kendine tabi kılarak yapmaktadır. Başka bir deyişle, Fiche'nin 1808'deki Alman Ulusuna Söylevinde önerdiği terminolojiyi kullanırsak devletin “dış sınırlarının” aynı zamanda “ iç sınırları” haline gelmesi gerekir; ya da dış sınırların kişiye, devletin zaman ve mekanında her zaman için “evindeymiş gibi” olunmuş ve hep böyle olunacak bir yer gibi yaşama olanağı sağlayan, herkesin kendinde taşıdığı kolektif bir iç kişiliğin yansıtılması ve korunması olarak kalıcı bir biçimde düşünülmesi gerekir ki bu da bizi aynı noktaya getirir (Balibar, 2000b, s.120).

Nitekim Balibar'ın(2000) da işaret ettiği gibi, milliyetçiliğin, daha spesifik olarak sınıfsal eşitsizliği ve bölünmeleri, ulusal sınırlara dönüştürerek ulusal amaçlarla nasıl eklemlediği sorusu, milliyetçiliğin söylemsel bir oluşum olarak nasıl işlerlik gösterdiğini açıklamak bakımından önemli bir açılım getirebilir. Bu bakımdan millileştirme mekanizmasının, sınıfsal sürecin ampirik çoğulluğunu ve sınıfsal ayrımların değişken ve parçalı yapısını yok etmeyi değil, fakat bunları tek tipleştirici prosedürler, mekanizmalar ve kimlik kurguları aracılığıyla denetlenebilir kılmayı hedeflediği söylenebilir. İstikrarsız, değişken, hareketli ve derecelendirilmiş tabakalaşma biçimleri,hem sanayi toplumunun ve siyasal yönetim şemasının ihtiyaçlarıyla uyumlu olan, hem de tektip bir topluluk tasarımının inşası için gerekli olan ortaklıkların(ortak dil,eğitim,kültür vd) yaratılmasına ve bunların merkezîyetçi bir denetimin nesnesi haline getirilmesine olanak sağlayan bir örgütlenme şeması sunmaktadır (Pickel, 2003, s.118-120).

Gellner(2006), endüstri toplumları ve tarım toplumları arasındaki farklılığı vurgularken kapitalist iş bölümünün spesifik niteliğini şöyle açıklamaktadır:

Adam Smith'in ısrarla tekrarladığı gibi, yüksek verimlilik karmaşık ve incelmış işbölümü gerektirir. Sürekli artan verimlilik, iş bölümününün hem karmaşık hem de sürekli ve çoğu kez de hızlı değişen bir niteliğe sahip olmasını öngörür... Bu sistem içinde yer alan insanlar yaşamları boyunca aynı konumda kalmazlar, hatta bir kuşaktan öbürüne aynı konumda kalabilmek nadiren mümkündür . Bu yeni tarz hareketliliğin dolaysız sonucu bir tür eşitsizlikçiliktir. Modern toplum eşitlikçi olduğu için değil, hareketli olduğu için eşitlikçidir.Tabakalaşma ve eşitsizlik vardır ve bazen kendini aşırı biçimde gösterir; ancak etkileri, zenginlik ve saygınlık farklılıklarının bir tür aşamalanmışlığı, toplumsal

mesafelerin azlığı, yaşam tarzlarının yakınlığı,farklılıkların -tarım topluluklarına özgü katı,mutlak, uçurum yaratan farklılıklarının –aksine bir tür istatistik ya da olasılık dağılımı niteliği göstermesi ve toplumsal hareket yanılması ya da gerçeği tarafından azaltılmış halde, suskunlaştırılmış ve ketumlaştırılmıştır (Gellner, 2006,s.99).

Gellner(2006)'in de vurguladığı gibi milliyetçilik, dar anlamıyla kapitalist iş bölümü, mülkiyet ilişkileri ya da emek sürecinin denetimi aracılığıyla yapılandırılan sınıfsal eşitsizlikleri (ya da sınıfsal olmayan fakat sınıfsal süreçle gündelik yaşam pratikleri aracılığıyla eklenen ve böylece yeni,çoğul, çelişkili, parçalı sınıfsal kimliklerin, konumların ve deneyimlerin oluşmasına zemin hazırlayan etnisite, din, ırk, toplumsal cinsiyet temelli eşitsizlik biçimlerini), ve sömürü biçimlerini yok etmeye yönelemez. Bununla birlikte, Gellner(2006), mobilizasyona dayalı bir toplumsal formasyon nedeniyle sınıfların siyasi önemini kaybettiğini vurgulamaktadır. Sınıf siyasetine ilişkin bu indirgemeci kavramsallaştırma nedeniyle bir adım ötede ulus ve sınıf arasında kurulan dışsal ilişki, sınıfların toplumsal guruplar olarak siyasal önemini kaybettiği kabulüyle ilki lehine dışlayıcı bir ilişkiye dönüşmektedir. Bu bakımdan Gellner(2006) Marksizmin dar ve indirgemeci olarak nitelendirilen sınıf kavrayışını yeniden üretir. Bu açıdan aşağıda alıntılanan sözleri dikkat çekicidir;

Ulusçu kurama göre, birbirinin nasibi olan iki potansiyel eşten ne kültürün ne de iktidarın, tarım çağı koşullarında diğerine yöneldiği görülür. ..Tarım toplumu eşitsizlikleri mutlak gösterip dışsallaştırarak ve altını çizerek makbul hale getirmektedir. Eşyanın tabiatından kaynaklanan ve daimi gözükken şeyler sonuçta ne kişiselleşebilir ve kişiliği zedeleyici bulunur ne de ruhen dayanılmaz olur. Marksizmin insanlarda uyandırdığı beklentinin aksine toplumlar içinde yatay farklılaşmaya bağımlı olanı, sanayi öncesi toplumdur. Sanayi toplumuysa sınıflar arası sınırlar yerine uluslar arasındakileri güçlendirmektedir(Gellner, 2006,s.83).

Sınıfları,modern dönemin mesanik misyonu ile donatılmış, maskülen ve militarist bir ruhla kutsanmış kahramanlar olarak tasvir ederken, Marksistlerin büyük bir yanılğı içinde oldukları şüphesiz doğrudur. Bununla birlikte, Gibson ve Graham'ın(1992) belirttiği gibi sınıflar ancak süreçsel olarak kavranabileceği için ne belirli bir varoluş koşuluyla (belirli bir mülkiyet biçimi, belirli bir toplumsal cinsiyet rolü,belirli bir iş bölümü vs. şeklinde formüle edilen) tanımlanabilir ne de hegomonik bir yapıya ya da öze dayalı üretim sistemiyle(feodalizm, kölecilik, kapitalizm, serbest piyasa, tekelci kapitalizm vs) özdeşleştirilebilir (Gibson ve Graham ,1992,s. 112). Gibson ve Graham'a göre, kapitalist üretim sistemi, iş bölümü ya da mülkiyet ilişkileri sınıfsal süreci özel bir biçimde yapılandırmaktadır, fakat bu kapitalist olmayan artı-çekme mekanizmalarının iptali ya da çözülüşü olarak değerlendirilemez. Sınıfsal süreç kapitalizmin dar sınırlarını aşan bir işleyişe sahiptir ve dahası kapitalizmin çözülüşü de sınıfsal sürecin değil, fakat belirli bir artı-değer çekme biçiminin çözülüşü anlamına gelecektir (Gibson ve Graham, 1992,s. 112-114). Sınıfların, hegomonik bir üretim sisteminde işgal ettikleri konumlara ve bu konumun bir yansıması olarak kurulan kimliklere referansla tanımlanması, sömürü ilişkilerinin üretimin resmi merkezlerinin –atölyeler, fabrikaların vb- ve ücret ilişkilerinin, dışında süregelen üretimini açıklamakta yetersiz kalmaktadır. Bu yetersizliğin aşılması için sömürünün mekanının,fabrikadan hane yapılarına, okula, devlet kurumlarına,vb kadar genişletilmesi gerekir (Gibson ve Graham, 1992,s. 116).

Gibson ve Graham'a göre sınıfsal süreç gündelik pratiğin içinde kayıtlıdır ve böylece her tür yalıtılmış ve korunaklı mevkiyi kat emektedir. Nitekim sınıfsal süreçteki değişimi gözlemlemek için belirli bir sınıfın devrimci yükselişini beklemek ya da dikkatimizi kapitalizmin kriz dönemlerine yoğunlaştırmak

yerine artı emeğin üretimi ve çekiminin gündelik pratikte kapitalist ya da başka bir formda tekrarlanışını, farklılaşmasını ve değişimini gözlemlemek bu sürecin dinamik işleyişine ilişkin daha fazla fikir verebilir (Gibson ve Graham, 1992,s. 115-116). Sınıfın süreçsel karakteri göz önüne alındığında, Gellner'in (2006) marksizme yönelik eleştirisi oldukça yerindedir, ancak sınıf siyasetine ilişkin oldukça indirgemeci bir kavrayışı, hem sınıfa hem de ulusa aynı anda yansıtılmaktadır. Gellner(2006), sınıfı mesanik bir misyonla donatılmış toplum bir grup olarak kavradığı için sınıf siyasetinin azalan önemine vurgu yapar. Buradan hareketle ulus ve sınıf arasındaki analogiyi en uç noktasına götürerek sınıftan boşalan yeri ulusa takdim etmektedir. Bu yer değiştirme işlemi, sınıfları ortadan kaldırmasa da dolaylı olarak onu bastırarak siyasal bir çatışma kaynağı olmaktan çıkarmaktadır.

Anderson'un(2006) Gellner'e yönelik en temel eleştirisi de, onun ulusları sahtelik ya da gerçeklik terimleriyle tanımlayan milliyetçilik kavrayışına ilişkindir ve bu eleştiri sınıfsal süreç ve millileştirme mekanizması arasındaki kompleks ilişkiye dair yol gösterici bir izleğe işaret etmektedir. Ulusların, ampirik yaşam deneyiminden arındırılarak inşa edildiği görüşü ve bu arındırma işleminin ima ettiği çarpıtma ya da sahtelik nosyonu Anderson, tarafından reddedilmektedir (Anderson, 2006,s.7). Gellner'in milliyetçiliğin icadı olduğunu söylediği uluslar, yalnızca yerel geleneklerden, kişisel sadakatlerden değil, fakat sınıfsal sürecin etkisinden de "soyutlanarak", icat edilir.

Bu kavrayışın eksikliğini görünüşleştirmek için ulusları millileştirme sürecinin bir parçası olarak konumlandırmak ve millileştirme sürecinin dayandığı soyutlama düzeyini, yalnızca arındırma, dışlama, bastırma, gibi olumsuz ve dışlayıcı terimlerle değil fakat, ampirik yaşam deneyiminin içsel bir unsuru olan bir tahayyül etme/edememe olarak olumlu terimlerle de açıklamak gerekmektedir (Anderson 2006, s.7-10). Anderson'un hayali cemaatler, ifadesi, millileştirme sürecinin olumlu terimlerle işlediği soyutlama düzeyini anlamak için önemli bir açılım sağlamaktadır. Anderson'a göre topluluklar, sahteliğine/gerçekliğine göre değil fakat tahayyül edilme tarzlarına göre farklılaşmaktadır. Anderson'un ifadesiyle;

Ulus,sınırlı olarak hayal edilir..Hiçbir ulus kendini insanlıkla eşleşik hayal etmez... Egemen olarak hayal edilir, çünkü ilahi hiyerarşinin hükümlerlik alanın meşruyetinin yıkıldığı Aydınlanma ve devrim çağında doğmuştur...Son olarak bir topluluk olarak hayal edilir,çünkü hali hazırdaki eşitsizlik ve sömürü gözetilmeksizin , ulus her zaman derin ve yatay bir yoldaşlık bağı olarak kavranır (Anderson, 2006,s.7).

Anderson'a göre, matbaa kapitalizminin yükselişiyle burjuvazi hayali temellere dayalı dayanışmaya ulaşabilen ilk sınıf oldu (Anderson, 2006,s.77). Bu da burjuvazileşme ve proleterleşme süreçleriyle eklemlenen millileştirme sürecinin, ulusal ekonominin inşasındaki merkezi önemini ortaya koymaktadır. Anderson'(2006) un hayali cemaat kavramıyla vurguladığı üzere eşitsizliği ve sömürüyü gözetmeksizin kurulan kardeşlik bağı esasına dayanan ulus tasarımı, sınıfsal ilişkilerin aşına olunan kavrayışında da önemli bir dönüşüme gönderme yapmaktadır. Bu dönüşüm eşitsizliğin ve sömürünün de facto etkilerinin ve işleyişinin bastırılmasına ve etkisizleştirilmesine değil, fakat yeni bir dille ve temsil biçimiyle kavranmasına ve olumlu terimlerle çoğul, parçalı, istikrasız, görelî bir biçimde yapılandırılmasına yol açmaktadır (Anderson, 2006, s.133-140).

Nitekim bu daha ziyade yeni bir iş bölümü,yeni sermaye biçimleri,yeni üretim teknikleri, emek sürecini kuşatan çoğul denetim biçimleri gibi,sınıfsal yapılanmayı daha sofistike hale getiren süreçlerin, ulusal ekonomi ölçeğine oturtulduğuna ve buradan hareketle işlerlik kazandığına işaret etmektedir

(Anderson, 2006, s.133-140). Öyle ki, milliyetçiliğin müesses Batılı devletlerde yerleşiklik kazandığı dönemlerde de, ulus halen bir tahayyül etme meselesidir, fakat banalleşen bir tahayyül etme biçimi dönüşmüştür. Hayali cemaat, artık bireyin ulussuz bir dünyada içinde eylemesini olanaksız kılacak bir biçimde tahayyül edilmektedir (Billig, 2002,s.92). Banallikle damgalanan hayali cemaat⁷ , sınıfsal süreci de benzer yönde etkiler.

Etkinin yönü şöyle saptanabilir: İş bölümü ulusal/uluslar arası ölçüğe oturtulur; işin uzamı ulusal/uluslararasıdır; sermaye, emek ve mallar, ulusal/uluslar arası prosedürler, kurumlar ve normlar aracılığıyla ulusal/uluslar arası piyasada dolaşıma sokulur; hem materyal sermaye hem de insan sermayesi, (uluslararası entegrasyon ve ulusal meşruiyet çifte terimiyle) ulusal(iç)sınırlardan(sembolik ve maddi sınırlardan) hareketle millileştirme süreci aracılığıyla örgütlenir,biriktirilir ve dağıtılır, ulus-devletin yeniden dağıtımcı faaliyetlerinin ve piyasaya yönelik müdahale biçimlerinin meşruiyet kaynağı ulustur. Nitekim bu süreçler, sınıfın ulustan ya da millileştirme sürecinden arındırılarak düşünülemez hale geldiğine işaret etmektedir (Pickel 2006:115-118).

Balibar'a(2000) göre sınıfsal süreç, etnikleştirilmiş, ırkçı ve cinsiyetçi ayrımları iktisadi eşitsizliğin bir türevine dönüştürebilen esnek stratejilere sahiptir. Özellikle kapitalizmin başat bir üretim sistemi haline geldiği süreçte, sınıfsal sürecin yarı-meritokratik bir sisteme oturulduğu görülmektedir.Cinsiyetçi ve ırkçı hiyerarşi şemalarının meritokratik bir sistemle eklenmesiyle, devlet ve piyasa arasındaki ayrılık/özerklik varsayımı doğrultusunda, üretim sisteminin dışına atılan imtiyazlar ve eşitsizlik biçimleri sınıfsal sürecin merkezine geri dönmektedir (Balibar ,2000b, s.117-120). Balibar (2000)ve Wallerstein(2000) Gibson ve Graham'ın(1992) sınıf kavrayışıyla uyumlu olarak kapitalist üretim sistemini ve bu sisteme özgü sınıfsal oluşumları süreçsel karakteri bakımından analiz eder. Gibson ve Graham sınıfı, artı-emeğin üretildiği, çekildiği ve dağıtıldığı bir süreç olarak değerlendirir ve bir süreç olarak sınıfsal sömürü ilişkilerinin oluşmasını sağlayan herhangi bir varoluş koşulu olmadığını öne sürer. Böylece sömürü ilişkilerinin artı emeğin üretildiği ve çekildiği her türlü ilişkide ve süreçte üretilebilen bir niteliğe sahip olduğu açığa çıkarılabilir. (Gibson ve Graham 1992,s. 115-117). Buna paralel olarak kapitalist üretim sistemi içinde ve kapitalist formda şekillenen sınıfsal oluşumların da, sınıfsal sürecin kendisinden farklı olarak, her ne kadar spesifik mekanizmalara ve tarihsel bir sistem olarak belirli varoluş koşullarına sahip olsa da, süreçsel karakterinden arındırılarak değerlendirilemeyeceği söylenebilir.

7 Billig'in ifadesiyle,

Banal milliyetçiliğin mecazi imgesi, bilinçli olarak ateşli bir tutkuyla sallanan bayrak değil, kamu binasının önünde fark edilmeden dalgalanan bayraktır(Billig, 2002,s.18). ...İleri sürüldüğü üzere milliyetçilik, kan-mitlerinin ateşli dilleriyle sınırlanamaz. Banal milliyetçilik ulusları sorgusuz sualsiz kabullenen ve bu şekilde de onları adetleştiren adı, rutin sözcükler üzerinden işler. Tahayyül edilen topluluğun yeniden üretilişi,artık hayal gücü etkinliği sayesinde gerçekleşmez. Müesses uluslarda hayal gücü adetleşir ve böylelikle de söner. Bu anlamda, hayal edilen topluluk, tabiri yanıltıcı gelebilir.Topluluk ve mekanı pek te tahayyül ediliyor değildir artık, ancak bu ikisinin yoklukları tahayyül edilemez hale gelmiştir (Billig 2002, s.92-110).

Balibar, Kapitalizm'in süreçsel niteliğine ilişkin şöyle yazar;

Sınıfların ne nesne ne de özne sıfatıyla toplumsal süper bireylikler olmadıkları ya da başka bir deyişle kast olmadıklarını kesin bir biçimde kabul edelim. Sınıflar, yapısal ve tarihsel olarak en azından kısmen iç içe geçerler ve örtüşürler. Nasıl burjuvalaşmış proleterler kaçınılmaz olarak varsa proleterleşmiş burjuvalarda vardır. O halde maddi bölünmeler olmadan bu örtüşme söz konusu olamaz. Başka bir deyişle görece homojen kimlikler bir yazgının değil, konjonktürün sonucudur(Balibar, 2000c,s.223).

Wallerstein'a göre proletarya ve burjuvazi belirli bir toplumsal gurupla özdeşleştirilemez,fakat sınıfsal öznellik tasarımlarına işaret eden süreçler olarak değerlendirilebilir. Şöyle ki:

Ancak eğer gerçek bir burjuva ve gerçek bir proleterden kasıt bugünkü gelirleriyle, yani miras kalmış kaynaklardan(sermaye, mülk,ayrıcılık vb) elde edilen gelire bağımlı olmadan yaşayanlarsa ayırım, ikili rolleri fazla içermeyen, yalnızca artık değeri yaratan (proleter)ile onun yarattığı artık değerle yaşayan(burjuva) arasında yapılan bir ayırımsa, yüzyıllar boyunca giderek daha fazla insanın bu iki kategoriden birinde yerini aldığı ve bunun henüz tamamlanmamış olan yapısal bir sürecin sonucu olduğu, kuşkuyla yer bırakmayacak şekilde öne sürülebilir (Wallerstein,2000d,s. 163).

Wallerstein bu süreçte burjuvazinin,öncelikli olarak üretim araçlarının ya da materyal sermayenin üzerinde denetim kurarak değil, fakat insan sermayesini denetleyerek gelirlerini arttırmak zorunda olduğunu belirtir

İnsan sermayesi üzerindeki denetime bağlı olan gelir kaynakları ve şirket yapısı nedeniyle, her şeyden önce eğitim bir sermaye kaynağına dönüşür ve buna paralel olarak sınıfsal katmanlaştırma aracı haline getirir (Wallerstein, 2000e,s.190).

Nitekim, veraset yoluyla kazanılan ayrıcalıkların, yerini eğitim aracılığıyla belirlenen mertokratik bir sistemin almasıyla, sınıfsal süreç istikrarlı yapısını kaybeder. Wallerstein'e göre meritokratik sistem, meşrulaştırılması en güç sistemlerden birisidir (Wallerstein 2000b,s.100-108).

Veraset yoluyla kazanılan ayrıcalık, ezilenler için eskiden beri, inanması hiç olmazsa insana keskinliğin getirdiği rahatlığı sunan öncesiz ve sonrası bir düzene duyulan mistik ya da kaderci inançlar temelinde en azından marjinal olarak kabul edilebilir bir şey olmuşken, biri sırf diğerinden belki daha zeki ama kuşkusuz daha eğitilmiş olduğu için kazanılan ayrıcalık merdivenin üst basamaklarına tırmanan bir kaçığı için yenilir yutulur şey değildi.(Wallerstein, 2000a,s.:43).

Meritokratik sisteminin siyasal kırılmağını gidermek üzere ırkçık ve cinsiyetçilik devreye girer ve sınıfsal bölünmelere istikrar kazandıran meritokratik olmayan bir destek sağlar. Cinsiyetçilik, ücret gelirindeki düşüklüğü telafi etmeyi sağlayan bir yardım ödeneği işlevi görürken; ırkçılık ya da iş gücünün etnikleştirilmesi denilen şey, sınıfsal hiyerarşinin en alt basamağındaki işlere bireylerin entegre edilebilmesi için meşru bir dayanak sağlar. Böylece cinsiyetçilik ve ırkçılık, ücret-gelir düşüklüğünü, ücretli olmayan işlerin yaratılmasıyla onarmayı sağlayan ve sınıfsal hiyerarşiye görel bir tutarlılık kazandıran katmanlaştırıcı bir entegrasyon biçimi oluşturur (Wallerstein, 2000a, s.46-47).

Bununla birlikte cinsiyetçiliğin ve ırkçılığın, aynı zamanda sınıfsal eşitsizliklere kast farklılıkları gibi bir işlev yükleyerek, milli devletin eşitlikçi ve homojen toplum tasarımının dayanağı olan ulusal/iç sınırların yapılandırılan ek bir hiyerarşi şeması olarak devreye girmesi, milliyetçiliğin kaygan ve her şeye nüfuz eden ama sabitlenemeyen yapısıyla yakından ilişkilidir.

Balibar, millileştirme sürecinin, daha açık bir ifadeyle ulusal meşruiyet ve ulusal/uluslararası entegrasyon sürecinin, ulusal amaçlardan-ulusal kimlik,ulusal birlik, ulusal, ulusal prestij, ulusal refah, ulusal özerklik, ulusal eşsizlik,vd- ve ulusal sınırlardan-hem teritoryal hem de sembolik sınırlardan-hareketle yönetiminin, milliyetçiliğin kendi dilini yaratmasıyla olanaklı hale geldiğini belirtir. Nitekim milliyetçilik kendi dilini, dil düzeyleri arasındaki karşılıklı tercüme yoluyla inşa eder, bu da millileştirme sürecinin tamamlanmışlık ve sabitlik terimleriyle anlaşılmasına yol açabilecek her türlü dayanağın ortadan kaldırılmasına neden olur. Balibar'a göre sömürüyü ve eşitsizliği gözetmeksizin derin bir kardeşlik bağı olarak kavranan ulus,bir mit değildir;zira eşitsizlik sembollerini yok etme tasarılarıyla hiçbir ortaklığı yoktur. Aksine, ortak ulusal dili sınıfsal , statüye ilişkin ya da farklı geleneklere/kültürlere ilişkin işaretleri, dil düzeyine aktarmanın aracı haline getirir. Böylece geçmişte hareketsizliğin norm olduğu toplumlarda imtiyazların kutsallığına işaret eden farklı diller arasındaki sembolik sınırlar, ortak dilin iç sınırlarına -toplumsal ayrımları kurucu karşıtlıklar üzerinden çoğullaştıran ve birbirine tercüme edilebilen sınırlara- dönüşür. Balibar'ın ifadesiyle,

Nitekim,"Bu çeviri her şeyden önce "dil düzeyleri" arasında bir iç çeviri halini almıştır. Toplumsal farklılıklar, ortak bir kodu ve hatta ortak bir normu gerektiren, ulusal dili farklı konuşma biçimleri olarak ifade edilir ve görelileştirilir (Balibar, 2000b,s.123)⁸.

Ulusal birlik projesinin ulusal dilin farklı düzeyleri arasında yapılan tercüme, aracılığıyla yürütülmesi, milliyetçiliğin,öncelikli olarak teritoryal alanın sınırlarının ötesine işaret eden bir dışarılık figürüne kayıtlı olmayan iç/dahili sınırların inşasıyla meşgul olduğunu gösterir. Bununla birlikte milliyetçilik, dahili ulusal sınırları ancak, çelişkili bir biçimde kurabilir,zira ulus hiçbir zaman nüfusun tamamıyla çakışmaz. Gerçek yurttaşlarla sahte yurttaşlar arasındaki ayrım istikrarsız ve değişken olmakla kalmayıp, sınıfsal,etnik, dinsel,ırka ve toplumsal cinsiyete dayalı bölünmelerin her düzeyinde devreye girer. Bununla birlikte milliyetçilik, toplumsal, siyasal, kültürel ve iktisadi bölünmeleri dayanak olarak inşa edilen tahakküm ve denetim nesnelere, ulusal özelliğin tanımlamayı sağlayan bir farklılık/aynılık rezervi olarak ulusal yönetim şemasına, ulusal iş bölümüne, ulusal hukuk sistemine nasıl entegre edileceği ilişkin soruya net bir karşılık oluşturamaz.

Balibar, eşitsizliği ve farklılığı –ki biri diğerini çağırır- tekbiçimci uygulamalar, prosedürler ve temsiller aracılığıyla olumlu bir yönetsel şemaya dahil eden ulusal/uluslararası entegrasyon süreçlerinin, milliyetçiliğe yapılan iç ekler olmaksızın yönetilmeyeceğini öne sürer. Cinsiyetçilik ve Irkçılık, milliyetçiliğe yapılan bu türden iç ekler olarak değerlendirilir. Zira milliyetçilik, bir ideoloji olarak

8 Balibar'a karşıt olarak, kapitalizmle birlikte ortaya kültürel standartalamanın yarattığı ulusal dillerin, iç sınırları işaret eden bir ayrıştırıcıdan,ziyade bütünleştirici olduğu tezini savunan Kazimierz Kelles- Krauz'un düşünceleri için bkz.(Snyder, 1977,s. 231-251).

doğrudan ne eşitsizliğin ortadan kaldırılmasıyla ne de gizlenmesiyle ilgilenir. Bu onun hem gücü hem de güçsüzlüğüdür. Milliyetçilik, bu ilişkisizlikle beslenir⁹. Balibar'a göre, milliyetçiliğin, sınıfla, ırkla, cinsiyetçilikle ilişkisizliği, bir aldatmadan /gizlemeden ziyade ulusal/milliyetçi devletin ya da ulusun(her zaman yer değiştiren bir ikiliktir) eşitlikçi olmasından ileri gelir. Bu Gellner ve Anderson'un işaret ettiği modern toplumun, fırsat eşitliğine dayalı hareketli bir toplum olması üzerinden tanımladığı eşitlik kavrayışından bir kopuştur. Burada eşitlik tahakküm alanı ve yönetim nesnelere kuruluşuyla ilişkilidir; uyruklukta eşitliği bozan, istikrarlı ve kutsal herhangi bir dayanağın olmasını anlatır. Balibar'a göre ulusal devletin eşitlikçiliği, ırkçılığın, cinsiyetçiliğin ve sınıfsal sömürünün bir arada işleyebileceği -hakim olanları tabi olanlardan ayıran- hareketli sınırların kök salabileceği verimli bir toprak gibidir.

Nihayet eğer ırkçılığın ortaya çıktığı toplumların aynı zamanda eşitlikçi toplumlar, yani bireyler arasındaki statü farklılıklarını (resmi olarak) yok sayan toplumlar oldukları olgusunu, modern ırkçılığın hem kurumsal hem de sembolik olan yapısal koşullarının arasına sokmak gerekiyorsa, bu sosyolojik sav ulusal çevrenin kendisinden soyutlanamaz. Başka bir deyişle, eşitlikçi olan modern devlet değil, modern ulusal ve milliyetçi devlettir. Çünkü eşitliğin iç ve dış sınırı ulusal cemaattir ve esas içeriği de kendisini doğrudan gösteren genel oy hakkı ve siyasal yurttaşlık gibi edimlerdedir (Balibar, 2007,s.51-60).

Milliyetçilik, bu ilişkisizliği sayesinde bireyin benliğine işleyen ve hatta kişilik haline gelebilen bir öznellik tasarımına dönüşmüştür. Milliyetçilik ilişkisiz (görünümü) sayesinde farklı ideolojilerle, farklı devlet formlarıyla, farklı yönetsel stratejilerle vb. eklemlenerek, belirli bir içerikle donatabilen fakat asla ona indirgenemeyen bir söylem,ideoloji, eylem ve ilkedir. Saf bir milliyetçilikten bahsedilemez. Milliyetçilik bireycilikle, liberalizmle, sosyalizmle, ırkçılıkla, cinsiyetçilikle, faşizmle, muhafazakarlıkla karışmış, "lekelenmiş" ya da "kutsanmıştır" ama, hiçbir şekilde bunlardan biri ya da diğeriyle özdeş olmamıştır. Ancak ulusal kimlik/birlik/zenginlik karışma ve istila tehdidi altında kuşatılmışken bile, milliyetçilik onları saflığına kavuşturan basitleştirici bir ideoloji olarak kendini dayatabilecek güçte değildir.

Milliyetçilik, karışma ve istila tehdidini, her yerden gelen ve her yere yayılan "istikrasız ve daimi bir sızma" terimiyle kavrar. Milliyetçilik,bu sızmaları ancak sömürünün, tahakkümün ve denetimin nesnelere tanımlayan sınırsız iktidar teknolojilerinin ve yönetsel/siyasal örgütlenmelerin alanı doğru (kendini) açarak/açılarak engelleyebilir. Millileştirme süreci; ekonominin,siyasetinin, kültürün ulusal sınırlardan bağımsız olarak tahayyül edilemez hale gelişini; tekleştirici ve merkezileştirici süreçlerle hiyerarşik şemalar arasındaki kurucu ilişkinin yerleşikleşmesini anlatır. Nitekim ulusal sınırları-kimin gerçek kimin sahte yurttaş olduğunu gösteren kast farklılıkları gibi işlev gören iç sınırları - teritoryal alanın içine taşıyarak, iç düşman imalini ulusal entegrasyon sürecinin merkezine yerleştirmesi, milliyetçiliğin tesadüfî kadere dönüştüren gücünün ifşasıdır.

9 Nairn'e göre milliyetçilik toplumsal eşitsizliklere verilen karşılıktır. Ancak milliyetçilik için sınıfsal bölünme ne kapitalizmin öncelikli çelişkisidir ne de ulusal birliğin gizlediği hakikattir. Sınıf , milliyetçi siyasete popüler bir üslup dikte ederek biçimsel bir rol oynar (Cocks, 2002,s.117).

Ulusal prestije,ulusal refaha, ulusal eşsizliğe, ulusal zenginliğe, ulusal birliğe vd. zarar veren iç düşman kategorileri, sınıfa, etnisitye ,ırka, statüye, toplumsal cinsiyete dair bölünmelerle, eklenerek sınırsızca çoğullaştırılabilir. İç düşmanların çoğulluğu paralelinde denetleme ve entegre etme mekanizmaları/stratejileri de -gittikçe daha fazla hukuksal/formal prosedürlerin dışına kayarak-çoğullaşır. Ulusa üyelik ölçütlerinin hukuk-dışı alana kayışıyla, toplum ve ulus, devlet ve ulus arasındaki yer değiştirmeyi mümkün kılan millileştirme sürecinin kompleks dokusu belirginleşmeye başlar. Hukuksal ve hukuk dışı üyelik ölçütlerinden hareketle oluşan çoğul dışlama stratejileri, millileştirme sürecinin mikro toplumsal ilişkilere kadar nüfuz etmesine olanak sağlar. Bununla birlikte millileştirme süreci, hukuksal-hukuk-dışı alana da işleyen dışlama stratejilerini yapılaştıran bir devletin varlığını zorunlu kılar.

Nitekim, ulusal -iç- sınırlar ekseninde sürekli ve istikrarsız bir biçimde katmanlaştırılan vatandaşlar topluluğunun ulusal eğitimi, ulusal sağlık, ulusal iktisat, ulusal savunma politikalar aracılığıyla bütünleştirilmesi; tek biçimli ve merkeziyetçi yönetsel mekanizmaların nesnesi haline getirilmesi, modern devletin aynı zamanda ulusal/milliyetçi devlet olarak kuruluşuyla mümkün olabilmektedir. Kapitalizm, milliyetçi devlet ve milliyetçiliğin birbirlerinin dayanağına dönüşme süreci zorunlu nedenselliklere bağlı olarak açıklanamaz; ancak denetim,şömürü ve tahakküm nesnelere inşaa sürecindeki olumsal eklenmelerin, yapılaşarak yerleşikleşmesi bağlamında değerlendirilebilir .

Sonuç olarak, cinsiyetçi ve ırkçı şemalar dahilinde yarı-meritokratik bir dayanak kazan sınıfsal hiyerarşi, aynı zamanda ulusal/iç sınırları yapılandıran milliyetçiliğin amorf niteliğinin verdiği avantajla/dezavantajla bir iç ek olarak devreye girer. Ulus, bu iç ek aracılığıyla inşa edilen iç/ulusal sınırlardan hareketle eşitlikçi ve homojen bir topluluk olarak tasarlanır ve görece olarak istikrara kavuşturulan katmanlaştırıcı iç/sınırlardan hareketle bütünleştirilir. Milli devlet, iç sınırlardan hareketle entegre edilen ulus kurgusunun inşasında kurucu bir rol üstlenir (Balibar, 2000b,s.117).

5. ULUSAL DEVLETİN VE BİO-POLİTKANIN NESNESİ OLARAK ULUSAL BEDENİN (YENİDEN)İNŞASI

Bu alt başlıkta bio-politaya ve modern iktidar işleyişi ile ulus, milliyetçilik ve ulus devlet arasındaki ilişkiye odaklanılacaktır.

İktisadi alandaki bölünmeler ve sınıflandırmalar, ulusal refah, ulusal kimlik, ulusal, birlik, ulusal prestij gibi amaçlardan hareketle şekillenen millileştirme politikaları aracılığıyla temsil edilir. Ulusal ekonomi ve ulusal kültür, milliyetçi söylemin diliyle yaratılan ulusal öznellik/birlik tasarımı aracılığıyla yapılandırır. Maddi/iktisadi ilişkilere tekabül eden diğer kimlikler, milliyetçiliğin diline tercüme edilerek,temsil edilir. Ulusal kimlik, diğer öznellik biçimleri gibi modern iktidar/hakikat şemasını cisimleştirir.

Kategorik olarak bireyin özne konumu, onaylanmayan ve dışlanan diğer kimliklerin denetim ve tahakküm ilişkilerinin nesnesi olarak konumlandırılmasından hareketle inşa edilir. Birey-özne, olumsuz kimlik kategorilerinden itibaren, kendini tanımlamaya başladığı için sahip olduğu öznellik biçimi dayatılmış bir nitelik taşır. Öznellik konumu, temelde dışlama/denetleme/tabii kılma/boyun eğme kalıpları tarafından kuşatılan bireyin, ancak bu kalıplar aracılığıyla kendi hakikatine vardığı bir varoluş biçimine gönderme yapar (Foucault, 2007a,s.16). Öznellik konumunun reddi, bu varoluş formunun

reddi anlamına gelmektedir. Arzu edilmeyen, yanlış ya da ahlaki olarak kötü olarak kodlanan bir kimliğe karşı bireyin tutumu, bunun diğer kutbunu gösteren kimlik kategorisinin onaylanmasını içermek zorundadır. Kabul gören kimliğin onaylanması gönüllü olabileceği gibi, dışlama ya da ceza korkusu nedeniyle gönülsüz bir biçimde de olabilir. Her iki durumda da “yeni kimlik negatif olarak yani tikel bir sakıncalı kimlik ve kimlikler kümesine özgü deneyimin yokluğuyla tanımlanmış olacaktır (Foucault, 2007a,s.16)”.

Bununla birlikte, dayatılmış bir kimlik, zorunlu olarak ya da öncelikle baskı,dışlama, sansür, engel gibi kipliklerle edinilmez (Foucault, 2007a,s. 42). Olumlu iktidar şemasına¹⁰ uygun olarak statü dağılımını düzenleyen normlar ulusal prestij, sınıfsal bölünmeler ulusal zenginliğin,ulusal refahın, ulusun iktisadi rekabet gücünün,ulusal ekonominin verimliliğinin ve üretkenliğinin, gerçek ya da varsayılan bir kaynağı olarak temsil edilebilir. Bu bakımdan kimlik, hakikat ve (olumlu ve olumsuz) iktidar işleyişi arasındaki döngünün içinden geçen çoğul dışlama/dahil etme stratejileri aracılığıyla üretilen farklılık söylemidir.Kimlik, varolabilmek için farklılığa gereksinim duyar ve kendi kesinliğini güvenceye kavuşturabilmek için onu Ötekileştirir. Milli kimlik de kategorik olarak hakikat/iktidar döngüsü paralelinde inşa edilir (Connolly, 2002,s.64).

Farklılık söyleminin çoğul dışlama/dahil etme stratejileri aracılığıyla yapılandırılması, onu spesifik, parçalı ve istikrarsız kılar. Fakat bu farklılık söyleminden türeyen iktidar etkisinin belirli bir projeyle veya belirli toplumsal ihtiyaçları karşılamaya yönelik daha kapsayıcı bir stratejiyle ilişkisiz olduğu anlamına gelmez. Çoğul dışlama/dahil etme stratejileri toplumun mikro karşıtlıklarına kadar sızar fakat burada erimez. Bu mikro ilişkileri dayanak alan makro/global bir iktidar stratejisiyle eklemlenir (Foucault, 2007a,s.110). Foucault'un ifadesiyle;

Toplumsal gövdenin her bir noktası arasından, bir kadınla erkek arasından, aile içinden, öğretmenle-öğrenci arasından, bilenle –bilmeyen arasından geçen iktidar ilişkileri , bireyler üzerinde hükümran olan büyük iktidarın düpedüz yansıması değildir; bu iktidar ilişkileri daha ziyade büyük iktidarın kökenlerini saldırdığı hareketli ve somut topraktır, onun işlev görebilmesini mümkün kılan koşullardır (Foucault 200a7,s.110).

Ulusal öznellik tasarımı da modern iktidar şeması ve kimlik kurgusuyla uyumlu bir milli kimlik siyaseti üretir. Milli kimliğin, yabancı karşıtlığına dayalı boyutu buna bir örnek oluşturabilir. Göçmenler ya da etnik azınlıklar, üretkenlik ve verimlilik normları paralelinde ulusal insan sermayesine dahil edilerek disipline edilebilir. Bedensel ve entelektüel güçleri ulusal zenginliği artıran bir kaynağa dönüştürülebilir. Onlara uygun yeni hastalıklar ve suç kategorileri icat edilebilir ve ulusal bedeni arındırmak için her daim seferber edilebilen yeni teknikler geliştirilebilir. Bu siyasalar her zaman belirli bir devlet düşüncesini, belirli bir meşruiyet kodunu ve iş bölümüne, sermaye dağılımına, üretim sistemine vs ilişkin belirli bir normatif kural söylemini içeren makro iktidar stratejileriyle eklemlenir (Wallerstein, 2000a,s.47-49 ve Wallerstein,2000c,s.135-139).

¹⁰ İktidar şeması üzerine Foucault şöyle yazar; “*iktidarın bundan daha sinsi olduğunu göstermek gerek. İktidarın yalnızca baskı uygulamaktan, -bastırmak, engel çıkarmak, cezalandırmak- ibaret olmadığını, arzuyu yaratarak, zevki kısırtarak, bilgiyi üreterek bundan daha derine nüfuz ettiğini de göstermelidir* (Foucault 2007a,s.49).

Millileşme süreci, modern iktidar şeması dahilinde, ulusal bedenin bio-politikanın nesnesi olarak kuruluşuna işaret eder. Bu bakımdan, devlet ırkçılığın, millileştirme sürecinin merkezine bio-politika aracılığıyla geri döndüğü söylenebilir (Kelly 2007, s.45). Foucault (2007), nüfusun, iktidar teknolojinin denetim nesnesi olarak kuruluşuna ilişkin süreci şöyle anlatır;

..iktidar asıl rolünü yaşamı sağlama, destekleme, çoğaltma ve düzenlemeden alır.

...yaşam üzerindeki iktidar , bedenin terbiyesi, yeteneklerin artırılması, güçlerin ortaya çıkarılması, yararlılığıyla itaatkarlığın koşut gelişmesi, etkili ve ekonomik denetim sistemleriyle bütünleşmesi, bütün bunlar disiplinleri şekillendiren iktidar yöntemleriyle sağlanmıştır; insan bedenin anatomo politikası. Biraz daha geç , yani XVIII. yy. ortasında ..bollaşma, doğum ve ölüm oranları , sağlık düzeyi, yaşam süresi ve bunları etkileyebilecek tüm koşullar önem kazanmaya başlamıştır; bunların sorumluluğunun yüklenilmesi bir dizi müdahale ve düzenleyici denetim yoluyla gerçekleşir; işte bu da nüfusun biyo-politikasıdır (Foucault, 2007a, s.101-102)."

Toplumun, somut nüfus olayları düzeyinde bir beden olarak tasarlanması ve bedenin millileştirilme süreci ekseninin ulusal beden olarak kurulması iki farklı süreci işaret eder. Bu süreçleri birbirine eklemlenme başarısı ise ulusal devlete ve kapitalist üretim sistemine aittir (Balibar, 2007, s.59).

Beslenmesi, geliştirilmesi, düzene sokulması, sınıflandırılması gereken yeteneklerin ve kaynakların rezervi olan ulusal beden, aynı zamanda ulusun gücünün kabıdır; başka bir ifadeyle ulusal üstünlüğü, ulusal gücü ve ulusal prestiji temsil eden ulusal güç kabıdır. Ulusal devlet yönetim pratiğini öncelikli olarak ulusal bedenin sağlığına ve gelişimine odaklanan siyasalar üzerinden oluşturur. Ulusal devletin, ulusal bedenin sağlığına, gelişimine, gücüne ve üretkenliğine ilişkin bu ilgisi, olumsal bir gelişmeyle, kapitalist ekonominin ortaya çıkışı ve yerleşikleşmesiyle yoğunlaşmış ve bedene ilişkin olan her şeyin seçici ve çelişkili bir biçimde ulusa/ulusal bedene aktarılmasıyla derinleşmiştir.

Foucault'nun ifadesiyle:

Bu biyo-iktidarın kapitalizmin vazgeçilmez bir ögesi olduğu kuşku götürmez; çünkü kapitalizm bedenlerin denetimli bir biçimde üretim aygıtına sokulması ve nüfus olaylarının ekonomik süreçlere göre ayarlanmasıyla güvence altına alınmıştır. Ama kapitalizm daha da fazlasını istedi; her ikisinin de büyümesine, kullanılabilirlikleri ve itaatkarlıkları ile aynı zamanda güçlenmelerine de gereksindi (Foucault, 2007a, s.102-104).

Millileştirme sürecinde, ulusal beden bir güç kabı olarak tasarlanırken, ulusal gücün kendisi bedenin maddiliğini aşan soyut bir uzama dönüşür. Bütün güç ve iktidar ulusal bedenden çıkarılır, ama gücün mevki ölümünden, hastalıktan ve denetimsiz iştahlardan ve tutkularından muzdarip olan beden değildir; ondan çıkar ve ona geri dönmeden soyut bir uzamda kaybolur. Devlet kimliğinin kişiselleşmiş egemenlik ve gücün soyut uzamı arasında kurulan metaforik ilişki dolayısıyla yapılandırıldığı klasik dönemden farklı olarak, modern dönemde egemenlik kişisellikten arındırılıp görünmez kılınırken kralın ölümü-, devlet kendini bir kişi olarak kurar. Özne-devlet kavrayışı ekseninde, devlet ulusal bedenden çıkan fakat onu aşan ulusal gücü, moral amaçlar doğrultusunda yönetmelidir. Ulusal bedenin, moral amaçlar doğrultusunda ıslahı ve evrensel değerler uyumlu hale getirilmesi, devletin sorumluluğunun ve meşruluğunun temeli oluşturur (Bartelson, 1995, s. 180-185).

Ulusal öznellik kavrayışına göre ise, ulus-özne olarak tasarlanır; kendine özgü bir ahlaka, güce ve iradeye sahiptir. O, diğer uluslarla birlikte insan ırkının doğal kurallarına göre diğer uluslarla bir arada yaşar. Devlet hem kurumsallaşır hem de kendini kişi olarak kurar, ulus ise hem bir beden olarak hem

de moral bir kişi olarak somutlaşır. Ancak egemenlik ve güç, ne kralın bedeninde, ne devletin kurumsallığında ne de ulusal bedende kayıtlıdır; soyut bir uzamda hiçbir yerde sabitlenmeden kaybolur; ve böylece ulus, bu soyut gücün uzamı olarak takdim edilir (Bartelson, 1995,s. 180-193).

Bu farklı tasarımlar, temsil düzeyini çelişkili hale getirir ve temsilin kendisini sorgulamaya açar. Egemenliğin ulusun soyut uzamında kaybolması, onu özgürlüğü denetleyen muazzam bir derinliğe ve güce sahip disiplinci ve ontolojik bir mekanizma haline getirir. Öyle ki “ulusal kimliklerin oluşumunda ve Ötekilere karşı korkunç ve baskıcı bir biçim alan uygulamalarda,...devlet ve vatandaş arasındaki bağlar buluruz”(Burke 2007:85). Bu da egemenliğin dayandığı ontolojik kavrayışın savaşa ya da onu imleyen ontolojik güvensizlikle, kaosla, öldürülme korkusuyla bütünleşerek, fiziksel şiddetin, toplumsal ilişkileri düzeyine semboller üzerinden taşınmasıyla yakından ilişkilidir (Balibar, 2007,s.130-135).

Ulus ve devlet arasındaki özdeşlik, farklılığın bilgisinin genellikle çelişkili bir biçimde tanımlanmasının sonucudur. Modern dönemde analiz edilebilen, karşılaştırılabilen ve sınıflandırılabilen şeyler, aynı zamanda yönetimin ve denetimin nesnesidir. Nitekim farklılığın bilgisinin üretimiyle denetlenebilir bir nesne alanını inşa olanaklı hale gelmiştir. Millileştirme süreciyle birlikte ulusal sınırlar (farklılığın ve benzerlik ilişkisinin çelişkili, sabitlenemeyen ve görelileştirici oyununa işaret eden sınırlar) iç sınırlara dönüşür; ve böylece denetimin nesne alanını tanımlayan farklılığın bilgisi, yabancı imgesinden değil, daha ziyade düşman imgesinden türetilir. İç sınırlar hareketli ve istikrarsız olduğu için, kutsal ve sabit ayrımlardan ve bu ayrımlarla özdeşleşen işaretlerden beslenen ve onları dayanak alan temsil düşüncesi de çözülmüştür. Böylece ulusal devletin eşitlikçiliği, ulusal/iç sınırın hareketliliğinden türetilir ve bu da ulusun tekbiçimli bir topluluk olarak çelişkili bir biçimde temsiline olanak sağlar (Bartelson 1995; Balibar 2000;Wallerstein 2000).

Buna paralel olarak ulusal kimliğin, iç/dış düşman imgesi doğrultusunda belirginleşen dayatmacı ve dışlayıcı boyutu ulusal prestiji, ulusal verimliliği,ulusal üretkenliği artırmayı hedefleyen olumlu iktidar uygulamasının dahili unsurlarına dönüşür¹¹. Milliyetçilik, ulusu kolektif ya da bireysel bir özne olarak konumlandırırken, toplumsal ayrımların(dini, etnik, sınıfsal, statüye ilişkin vs.)

11 Baumann, modern iktidar şeması paralelinde, ırkçılığın bile bir dizi olumlu uygulamaya dayanmak zorunda olduğunu belirtir. Baumann, *Holocaust*'u değerlendirirken, soy kırımını modern bürokrasinin, araçsal akılcılığın ve modern iktidar anlayışının merkezine yerleştirir. Öyle ki *Holocaust*, modern bürokrasinin ve sanayi toplumunun teknolojik ilerlemesinin zaferidir. *Holocaust*'un, yok etmenin denetlenmesi gereken nesneye uygulanan bir strateji olmaktan çıkıp, denetim için bir nesne oluşturmayan şeyi ortadan kaldıran sistemli bir şiddet uygulamasına tekabül ettiği söylenebilir. Baumann'ın ifadesiyle:

İrkçılık, insan ilişkilerini akılsal bir temelde örgütleyerek insanlığın durumunu düzeltmede daha önce görülmemiş yeteneğiyle övülen bir dünyada, bazı insan kategorilerinin, ne denli uğraşılsa da akılsal düzene sokulamayacağı inancını sergilemektedir. İrkçılık, bilimsel,teknolojik ve kültürel gelişimin varabileceği limiti sürekli zorlamasıyla ünlenen bir dünyada, belirli bir halk kategorisinin belirli kusurlarının yok edilemeyeceğini ve düzeltilemeyeceğini -reform uygulamaları sınırının ötesinde kaldıklarını ve sonsuza dek öyle kalacaklarını -ilan etmektir. (Bauman, 2007,s.96)...Modern soykırım, modern kültür gibi, genelde bir bahçıvanlık işidir. Topluma bir bahçe gibi yaklaşanların yapması gereken bir çok şeyden yalnızca biridir. Bahçe düzeninde yabancı otlar olacaktır. Ve yabancı otlar yok edilmelidir. Yabancı otlardan arındırma yıkıcı değil, yapıcı bir etkinliktir(Bauman, 2007,s.130).

işaret ettiği diğer öznelik biçimlerini basitçe dışlamaz, fakat onları ulusal kimliği tanımlayan ölçütlerden itibaren iç/ulusal sınırlara dönüştürür ve kendi diline(ulusal amaçları tanımlayan kategorilerin, sınıflandırmaların ve kavramların oluşturduğu belirli bir söylem düzenine) tercüme eder. Buna paralel olarak ulusal zenginliği,refahı, anavatanın teritoryal ve kültürel bütünlüğünü, ulusal kimliğin eşsizliğini ve otantikliğini tehdit edenler, milliyetçi söylemin inşa ettiği öteki/düşman imgesinden itibaren denetimin ve tahakkümün nesnesi olarak konumlandırılır.Nihayetinde, kapsayıcı ve şekilsiz bir söylemsel oluşum olarak milliyetçilik iç düşman imaline olanak sağlayan sınırsız bir iktidar teknolojisi haline gelir.

6. SONUÇ

Bu çalışmada, milliyetçiliğin ancak amaçlarından itibaren incelenmesi ve açıklanması gereken bir söylemsel oluşum olarak değerlendirilmesi gerektiği öne sürülmektedir. Nitekim ulusal amaçlar, tahakküm ve denetim nesnelere inşa edildiği süreçlere işaret eder. Bu bakımdan millileştirme süreci, farklı söylemsel oluşumlarla eklenen milliyetçiliğin ulusal kimliği ulusal devletin tahakkümünün ve denetiminin nesnesi olarak nasıl inşa ettiğini somutlaştırır.

Bu bağlamda gerek Marksist yaklaşım gerekse de normatif ön kabulleri temel alan milliyetçilik kuramları, öznellik tasarımlarının aynı zamanda tahakküm nesnelereyle çakıştığını göz ardı ederek, temelde farklı kimlik kurgularını inşa etmeye yönelik söylem stratejilerine dönüşür. Marksist yaklaşıma göre, sınıfsız toplum imgesini yayan hegemonik bir söylem/ideoloji olarak milliyetçilik,öncelikle sınıfsal eşitsizliği apolitikleştirerek, iktidar ve sömürü ilişkilerinden arıtılarak derinleştirmeyi hedefler. Millileştirme süreci ise, üretim sisteminin yapısal gerekliliklerine devletin tekbiçimli yönetsel ve idari düzenlemeleri aracılığıyla bir karşılık oluşturulmasını sağlar.

Örneğin ulusal kimliğin, yabancılaştırma sürecinin tecessümü olduğunu önermesi, tahakküm ilişkilerinin nesnesi olarak kurgulanan sınıftan hareketle ulusal kimliğin nasıl tahayyül edildiğine işaret etmektedir. Sınıfsal kimlik bakımından, burjuvazinin kimliği, tahakkümün nesnesi olan işçi sınıfının kimliğinden hareketle inşa edilmektedir. Bu bağlamda ulusal kimliğin kurgulanışı sınıfsal kimlik bakımından ikili bir dışlamaya dayanmaktadır, işçi sınıfı kimliğinin dışlanması ve proletaryayı tahakkümün nesnesi olarak kuran burjuva kimliğinin dışlanması. Marksist yaklaşım böylece ulusal kimliğin, sınıfsal kimliği dışlayan dayatmacı boyutu görünürleştirir. Yalnız, bu ilişki ulusal kimliğin dayatmacı boyutunu tümüyle gözler önüne sermekten uzaktır. Ulusal kimlik çoğul dışlama stratejilerine dayalı olarak kurgulanır ve bu nedenle kendi karşıtı olarak konumlandığı tek öznellik biçimi sınıf değildir. Ayrıca, sınıf çoğul dışlama mekanizmaları aracılığıyla tanımlanan bir tahakküm nesnesi olarak tek bir forma(yabancılaştırma) indirgenemez. Tahakküm nesnesinin çoğul biçimler altında kavranışı ve çoğul dışlama/dahil etme stratejileri aracılığıyla tanımlanması, ulus ve sınıf arasındaki ilişkinin tek yönlü olmadığını ve belirli bir içerikle sabitlenemeyeceğini gösterir (Gibson ve Graham 1992,s. 112-114).Ayrıca bu kategorik ilke doğrultusunda proleter kimlik ve üretim sistemindeki konum arasında kurulan ilişkiden hareketle tasarlanan sınıfsal kimliğin de dayatmacı boyutu inşa edilebilir.

Proleter kimliği, kapitalist üretim sistemindeki konumlardan hareketle tasarlayan bir yaklaşım, öncelikle kapitalist olmayan iş bölümünü biçimlerini dışlar. İkinci olarak, kapitalist iş bölümündeki ücrete dayalı sömürüye odaklanarak, ücrete dayanmayan sömürü ilişkilerini dışlar. Ücrete dayalı olmayan sömürü biçimlerini ve kapitalist olmayan iş bölümü biçimlerini dışlayarak,kapitalist iş bölümünü üretimin ve sömürünün/direnışin merkezi ve ayrıcalıklı mevkii olarak kurar. Proletaryanın sömürü ilişkilerinin eşsiz ve alternatifsiz nesnesi ya da kapitalist üretim sistemine yönelik direnişin ve

devrimci hareketlerin öznesi olarak tahayyül edilmesi, çok katlı dışlama stratejilerini harekete geçirir, yani toplumsal cinsiyet rollerine etnisiteye, dine ya da ırka dayalı ayrımları aynı zamanda iktisadi eşitsizliğe ilişkin ayrımlara ya da artı-değerin kapitalist olan ya da olmayan formlardaki üretimini, çekimini ve dağıtımını yöneten ve örgütleyen sınıfsal ayrımlara dönüştüren tahakküm biçimlerinin ve bu ekseninde şekillenen öznellik biçimlerinin dışlanması. Bu bağlamda ulusal kimlik kadar proleter kimliğin de, dayatılmış bir kimlik olduğu söylenebilir (Gibson ve Graham ,1992,s. 114-116). Bu bakımdan hem milliyetçilik kuramları hem de Marksist kuramlar temelde milliyetçiliğe ve sınıf siyasetine özgü bir terminoloji ve kavram haritası inşa etmektedir.

Milliyetçilik kuramlarının ve Marksist modellerin oluşturduğu kavramların ve kategorilerin, milliyetçiliği ve sınıf siyasetini ideolojik bir oluşumdan söylemsel bir oluşuma doğru yönlendirdiği ve bu yolla dönüştürdüğü öne sürülebilir. Normatif ayrımlara ve hiyerarşileştirici temalara dayalı yaklaşımların, inşa ettiği kavramların, terimlerin ve kategorilerin, -burada özellikle milliyetçiliğe ve sınıfsal oluşumlara ilişkin olanlar kast edilmektedir-, kimlik siyasetini ve öznellik biçimlerini yapılandırılan, söylem stratejileri olarak işlerlik kazandığı söylenebilir. Sonuç olarak, Foucault'un “eleştirel bir söylem farklı öznellik biçimlerini inşa etmek yerine tahakküm biçimlerini kendi nesnesi haline getirmelidir uyarısı” (Poster, 2006,s.70) kayda değer görünmektedir.

KAYNAKÇA

- Anderson,B. (2006).** Imagined Communities. New-York: Verso. Bratsis(Der.) Paradigm Lost ;State Theory Reconsidered. Minneapolis: University of Minnesota Press,s.184-220.
- Balibar,E.(2000a).** . “İrkçılık ve Milliyetçilik” S.Dalanoğlu&S.Sökmen. (Yay.) İrk,Ulus,Sınıf:Belirsiz Kimlikler (Çev. N.Ökten),İstanbul:Metis,s.50-91.
- (2000b) “Ulus Biçimi:Tarih ve İdeoloji.” S.Dalanoğlu&S.Sökmen. (Yay.) İrk,Ulus,Sınıf:Belirsiz Kimlikler (Çev. N.Ökten),İstanbul:Metis,s.109-134.
- (2000c) “Sınıf Mücadelesinden Sınıfsız Mücadeleye mi?” S.Dalanoğlu&S.Sökmen. (Yay.) İrk,Ulus,Sınıf:Belirsiz Kimlikler (Çev.N.Ökten),İstanbul:Metis,s.193-233.
- Balibar,E.(2007).** “Günümüz Avrupa’sında İrkçılık ve Siyaset,” Conatus,sayı:7, İstanbul: Otonom Yayıncılık, s. 51-65.
- Barrow,W.C.(2002)** “An Intellectual History; Milliband and Poulantzas Debate”, S. Aranowitz and P. Bratsis(Der.) Paradigm Lost ;State Theory Reconsidered. Minneapolis: University of Minnesota Press,s.3-52.
- Bartelson,J.(1995).** a Geneology of Sovereignty, New-York: Cambridge University Press.
- Bauman,Z.(2007).** Modernite ve Holocaust (Çev.: S. Serabioğlu),İstanbul:Versus.
- Billig, M.(2002).** Banal Milliyetçilik (Çev.:C.Şişkolar), İstanbul:Gelenek Yayıncılık.
- Birch,A.H.(1989).** Nationalism and National Integration.London: Unwin Hyman.
- Bratsis,P.(2002).** “Reification, Ideology and The State as a Social Fact,” ”, S. Aranowitz and P. Bratsis(Der.) Paradigm Lost ;State Theory Reconsidered. Minneapolis: University of Minnesota Press,s.247-267.
- Burke,A.(2007).** “Egemenliğin Sapkın Sebati,” Conatus,sayı:7, İstanbul: Otonom Yayıncılık, s. 79-99.
- Cocks,J. (2002).** Passion and Paradox. Intellectuals Confront the National Questions, New Jersey: Princeton University Press.
- Codato,A.N. ve Perissinotto,M.(2002).** “The State and Contemporary Theory; Lesson From Marx”, S. Aranowitz and P. Bratsis(Der.) Paradigm Lost ;State Theory Reconsidered. Minneapolis: University of Minnesota Press,s.52-72.
- Connolly,E.(2002).** William, Identity and Difference, University of Minnesota Pres, Minneapolis.
- Derberger, R.F.(1967).** “The Role of Nationalism in the Rise and Development of Communist Chine,” H.G. Johnson(Der.) Economic Nationalism in Old and New States, Chicago&London: the University of Chicago Pres, s.48-71.
- Donan,H.&Wilson,T.M.(2002).**Sınırlar: Kimlik, Ulus ve Devletin Uçları. (Çev.:Z.Yaş),Ankara: Ütopya Yayınevi.
- Foucault, M.(2007a).** İktidarın Gözü (Çev.:F. Keskin), İstanbul:Ayrıntı.

-
- Foucault, M.(2007b).** Cinselliğin Tarihi (Çev.: H. Uğur), İstanbul:Ayrıntı.
- Gibson,K&Graham,J.(1992)** “Rethinking Class in Industrial Geography: Creating a Space, for an Alternative Politics of Class” *Economic Geography*,Vol.68,No.2,Industrial Geography s.109-12.
- Gellner, E. (2006).** Uluslar ve Ulusçuluk (Çev.:B. Ersanlı), İstanbul: Hil.
- Greenfeld,L.(1992).** Five Roads to Modernity. London: Harvard University Press.
- Hellner,E.(2002).** “ Economic Nationalism as a Challenge to Economic Liberalism ? Lesson from the19th Century” *International Studies Quarterly*, Vol:46, s.307-329.
- Jessop,B.(2002).** “Globalisation and the Nation State”, S. Aranowitz and P. Jessop,B.(1982). *The Capitalist State, Marxist Theory and Methods*. New York: New York University Press.
- Jessop,B.(1990).** Putting the Capitalist State in its Place. Cambridge: Polity Press.
- Johnson,H.G.(1967).** “ a Theoretical Model of Economic Nationalism in New and Old States,” H.G. Johnson(Der.) *Economic Nationalism in Old and New States*, Chicago&London: the University of Chicago Pres, s.1-17.
- Kahan,A.(1967).** “Nineteenth-Century European Experience with Policies of Economic Nationalism,” H.G. Johnson(Der.) *Economic Nationalism in Old and New States*, Chicago&London: the University of Chicago Pres, s.17-31.
- Kalyvas,A. (2002)**“The State Theory ; Poluantsaz’s Challenge to Postmodernism”, S. Aranowitz and P. Bratsis(Der.) *Paradigm Lost ;State Theory Reconsidered*. Minneapolis: University of Minnesota Press,s.105-142.
- Kelly,M.(2007).** “İrkçılık,Milliyetçilik ve Bio-politika;Foucault’un Toplumu Savunmak Gerekir’i,” *Conatus*,sayı:7, İstanbul: Otonom Yayıncılık, s. 39-51.
- Kohn,H(1994)** “Western and Eastern Nationalism”, J.Hutchinson ve Anthony D. Smith (Ed.),*Nationalism*,New York,Oxford University Press
- Levi-Faur,D.(1997).** “Economic Nationalism :From Friedrich List to Robert Reich”, *Review of International Studies*, Vol:23,s.359-370.
- List,F.(1966).** *the National System of Political Economy*.(Çev.: S. S.L. Kitchener), New York: Augustus M. Kelley.
- Marx,K.&Engels,F.(2008).** *Komünist Parti Manifestosu*. (Çev.: C. Çubuk), İstanbul: Siyah Beyaz Yayıncılık.
- Milliband,R.(1969).** *The State in Capitalist Society*. New-York: Basic Books.
- Nash, M.(1967).** “Economic Nationalism in Canadian Policy,” H.G. Johnson(Der.) *Economic Nationalism in Old and New States*, Chicago&London: the University of Chicago Pres, s.85-98.
- Offe,C.(1996).** *Modernity and State*. Cambridge:Polity Press.
- Pickel, A.(2003).** “Explaining, and Explaining with, Economic Nationalism,” *Nation and Nationalism*, Vol:9, Part: 1, s.105-129.

- Poster,Mark (2006).** Foucault, Marksizm ve Tarih,(Çev:Feride Ergüder),Otonom Yayıncılık, İstanbul.
- Poulantzas,N. (2004).** Devlet,İktidar,Sosyalizm. (Çev.: T. Ilgaz), Ankara:Epos Yayıncılık.
- Renan.E. (1995).** “What is Nation?”S.Woolf(Der.) Nationalism in Europe 1815 to the Present. London&New York :Routledge.
- Shulman,S.(2000)** “ Nationalist Sources of International Economic Integration,” International studies Quarterly, Vol: 44,No:3,s.365-390.
- Smith, A. (1991).** National Identity. Harmondsworth: Penguin.
- Smith,D.A. (2002).** Küreselleşme Çağında Milliyetçilik (Çev.:D. Kömürcü), İstanbul: Everest.
- Snyder,T.(1997).** “Kazimierz Kelles-Krauz (1872-1905):a Pioneering Scholar of Modern Nationalism,” Nation and Nationalism, Vol:3, Part: 2, s. 201-231.
- Thomas,P.(1994).** Alien Politics:Marxist State Theory Retrieved. New York: Routledge.
- Thomas,P.(2002)** “Bringing Poulantzas Back in”, S. Aranowitz and P. Bratsis(Der.) Paradigm Lost ;State Theory Reconsidered. Minneapolis: University of Minnesota Press,s.73-85.
- Walleri, R.(1978).** “The Political Econmy Literature on North and South Relations: An Alternative Approaches and Emprical Evidence,” International studies Quarterly, Vol: 22,No:4 s.587-624.
- Wallerstein,I.(2000a).** “Kapitalizmin ideolojik Gerilimleri:Irkıçılık ve Cinsiyetçilik Karşısında Evrenselcilik.” S.Dalanoğlu&S.Sökmen. (Yay.) Irk,Ulus,Sınıf:Belirsiz Kimlikler (Çev. N.Ökten),İstanbul:Metis,s.39-50
- (2000b). “Halklığın İnşası:Irkıçılık,Milliyetçilik ve Etniklik” S.Dalanoğlu&S.Sökmen. (Yay.) Irk,Ulus,Sınıf:Belirsiz Kimlikler (Çev. N.Ökten),İstanbul:Metis,s.91-109.
- (2000c). “Kapitalist Dünya Ekonomisinde Hane YapılarınınOluşumu”,S.Dalanoğlu&S.Sökmen. (Yay.) Irk,Ulus,Sınıf:Belirsiz Kimlikler (Çev. N.Ökten),İstanbul:Metis,s.134-145.
- (2000d). “Marx ve Tarih”: Kutuplaşma, S.Dalanoğlu & S.Sökmen.(Yay.)Irk,Ulus,Sınıf:Belirsiz Kimlikler (Çev.N.Ökten),İstanbul:Metis,s.157 -169.
- (2000e). “11.Yüzyıldan 20.Yüzyıla Kavram ve Gerçeklik Olarak Burjuvazi”S.Dalanoğlu& S.Sökmen. (Yay.) Irk,Ulus,Sınıf:Belirsiz Kimlikler (Çev. N.Ökten),İstanbul:Metis,s.169-193.
- Weiss,R.W.(1967).** “Economic Nationalism in Britain in the Nineteenth Century”, H.G. Johnson(Der.) Economic Nationalism in Old and New States, Chicago&London: the University of Chicago Pres, s.31-48.
- Wetherly,P.(2007).** Marxism and State. London: Palge Macmillian Press.
- Zimmer,O.(2003).** “Boundary Mechanisms and Symbolic Resources: Towards a Process-Oriented Approach to National Identity” Nation and Nationalism,Vol:9, Part: 2, s.173-195.